TOISEN

Molotov-Ribbentrop-

MAAILMAN-

Sopimuksen

SODAN

tausta ja merkitys

SYYLLISET

Sota kypsyi kapitalistisen maailman sisällä

Molotov-Ribbentrop-sopimuksen tausta (osat 1-3)

Neuvostoliiton ja Hitler-Saksan solmiman hyökkäämättömyyssopimuksen eli ns. Molotov-Ribbentrop-sopimuksen allekirjoittamisesta tuli 23.8.2019 80 vuotta. Niissä kapitalistipiireissä, joiden tavoitteena oli ohjata Saksa hyökkäämään Neuvostoliittoon ja jotka tämän vuoksi jarruttivat Hitlerin vastaisen yhteisrintaman muodostamista, sopimus herätti suurta raivoa. Neuvostoliitto teki vuosina 1933-1939 suuren diplomaattisen työn luodakseen Hitler-Saksan vastaisen liiton toisen maailmansodan ehkäisemiseksi. Silloiset Englannin, Ranskan sekä muiden länsimaiden hallitukset olivat kuitenkin uskomattoman sokeita sekä kykenemättömiä näkemään, mihin Hitler-Saksa suuntasi maailman kehitystä. Länsivallat kiistelivät silloin maailman taloudellisten resurssien uudelleenjaosta ja yrittivät samanaikaisesti ohjata Saksan laajentumishaluja itään tuhotakseen Neuvostoliiton ja välttyäkseen Hitlerin fasistijoukkojen hyökkäykseltä omalle maaperälleen. Ne kieltäytyivät kaikissa yhteyksissä sitovasta Saksan vastaisesta liitosta Neuvostoliiton kanssa. Myöhemmin ne ovat vääristelleet historiaa ja pimittävät ihmisiltä totuuden neuvotteluista, joita Neuvostoliiton esityksestä käytiin Saksan vastaisen liiton muodostamiseksi. Julkisessa propagandassa kaikki tapahtumaan liittyvät asiat on käännetty päälaelleen. Neuvostoliitto yritetään leimata yhdessä Hitlerin ohella sodan aloittajaksi. Maailmansota kypsyi kuitenkin kapitalistien suunnitelmissa maailman uudelleenjakamiseksi ottamalla samanaikaisesti hyökkäyksen kohteeksi Neuvostoliitto, jolla ei ollut mitään yhteistä kapitalistivaltojen sisäisten ristiriitojen kanssa. Tätä asiaa sekä sen merkitystä ymmärretään tänäänkin hyvin huonosti. Siksi Kansan ääni paneutui tähän kysymykseen 9 osaa käsittävässä artikkelisarjassa. Ne ilmestyivät Kansan äänen numeroissa 4-6/2017 sekä 1-6/2018. Tässä koosteessa esitämme nämä kirjoitukset yhtenä julkaisuna siten, että julkaisulle on kirjoitettu vain yksi ingressi ja loppuun yksi lähdeluettelo.

Osa 1, KÄ 4/2017, 4.9.2017)

Neuvostoliitto ei ollut täysin valmistautumaton

Vallankumouksen jälkeen Neuvostoliitto ehti toteuttaa sähköistämisohjelman sekä kaksi viisivuotissuunnitelmaa. Kolmatta viisivuotista (1938-1942) ei ehditty loppuun maan joutuessa hyökkäyksen kohteeksi. Aivan valmistautumattomana sotaan ei jouduttu. Maatalouden kollektivisointi oli suoritettu loppuun. Kolhoosit ja sovhoosit kykenivät turvaamaan elintarvikehuollon. Vuonna 1940 teollisuustuotanto ylitti vallankumousta edeltäneen tason 8,5-kertaisesti ja kansantulo 5,4-kertaisesti. Imperialistit aloittivat uuden sodan valmistelun, kun ensimmäisen maailmansodan rauhansopimusta ei ollut edes allekirjoitettu. Sotien historia ei tunne esimerkkiä siitä, että sotatoimien ratkaisemiseksi olisi keskitetty vastaavaa määrää voimaa, mitä varustettiin Neuvostoliiton Euroopan puoleiselle rajalle. Kun Saksa liittolaisineen (Suomi, Unkari, Romania) hyökkäsi 22.6.1941 Neuvostoliittoon, oli 2000 km pitkälle rintamalle keskitetty mm. 5 miljoonaa sotilasta, 5000 lentokonetta ja 3500 tankkia.

Maailmansotien syistä

Ihmisten harhauttamiseksi sotien syitä vääristellään ja todellisten syiden sijaan niiden aiheuttajaksi esitetään muodollisia syitä. Usein esitetty näkemys on, että sota kuuluu ihmisen biologiseen olemukseen, joka sitten pohjimmiltaan on sotien perussyy. Toisena hienostuneempana sotien aiheuttajana nähdään poliitikkojen subjektiiviset ominaisuudet. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi Hitlerin tai Mussolinin henkilökohtaisia tavoitteita ja mielihaluja. Tässä perustelussa ei kuitenkaan huomioida sitä, että sodan sytyttämiseksi he tarvitsivat monopolien ja yhteiskunnan rahamiespiirien tuen.

Hitlerin ja Mussolinin suunnitelmien tuli käydä yhteen pääomapiirien etujen kanssa. Muutoin suunnitelma sodasta ei olisi muuttunut todeksi. Kolmantena maailmansodan syynä on esitetty sosialismin ja kapitalismin ristiriitaa. On kuitenkin nähtävä, että ensimmäisen maailmansodan alla eikä sitä ennen vielä ollut sosialismia ja sotia syttyi siitä huolimatta. Sotia maailmassa käydään myös tänään entistä enemmän, vaikka ei ole sosialismia.

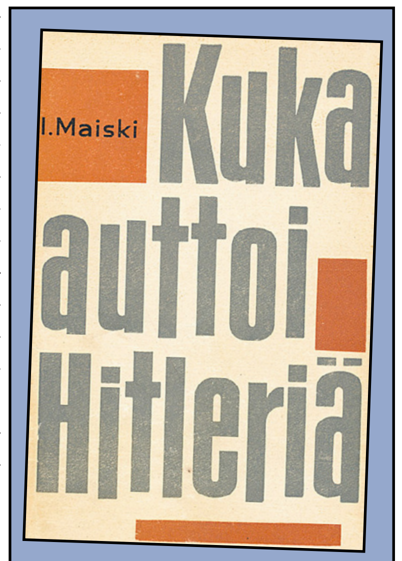
Miksi kapitalistit järjestävät maailmansotia? Yksi syy on, että sota ja kilpavarustelu lisäävät kulutusta ja tuottavat monopoleille suunnattomia voittoja. Siksi lisätään varustelua, vaikka ei olisi välitöntä sodanvaaraakaan. Toiseksikin kansalliset rajat käyvät monopoleille ahtaiksi ja syntyy tarve etsiä raakaainelähteitä, markkinoita ja halpaa työvoimaa. Nämä ilmentävät sodan mahdollisuutta. Maailmansotien syistä Lenin totesi, että imperialismin kaudella suurten monopoliryhmittymien taloudellinen kehitys tapahtuu epätasaisesti.

Maailman taloudellista ja poliittista jakoa monopolien välillä pyritään kuitenkin toteuttamaan voimasuhteiden mukaan. Mikäli jotkut monopoliliitot jäävät tässä jaossa vähemmälle kuin heidän voimasuhteensa edellyttää, he pyrkivät uudelleenjakoon poliittisten keinojen loppuessa vaikka aseiden avulla. Toisen maailmansodan perussyynä oli imperialististen kapitalistipiirien halu ja tarve maailman uudelleenjakoon. Samasta syystä sotia käydään tänäänkin.

Imperialistisen sodan siemenet kypsyvät

Versailles'n rauhan (28.6.1919) vahvistettua kapitalistisen maailman uuden järjestyksen ensimmäisen maailmansodan jälkeen, kokivat voittajiin kuuluneet Japani ja Italia jääneensä vähemmälle. Saksa, joka ennen 1. maailmansotaa oli kehityksessään voittajavaltioita edellä, tunsi kärsineensä myös vääryyttä. Lisäksi syntyi uusi tilanne, kun Eurooppaan muodostui sosialistinen Neuvostoliitto. Toisaalta Saksan ja Japanin taloudet kasvoivat Ranskaa, USA:ta ja Englantia nopeammin.

Imperialististen maiden välille muodostuivat voimasuhteet, jotka eivät enää vastanneet maailman taloudellista ja alueellista jakoa. Saksa, Italia ja Japani nostivat esiin uuden maailmanjaon kysymykset. Myös USA ja Englanti kävivät taistelua maailman markkinoilla, jopa Britannian imperiumin sisällä. Ne toivoivat voivansa kukistaa japanilaiset ja saksalaiset kilpailijansa, joita eivät kyenneet voittamaan taloudellisessa kamppailussa.

Ivan Maiski toimi vuosina 1932-1943 Neuvostoliiton Lontoon suurlähettiläänä. Hän oli kanssakäymisissä länsimaiden valtiomiesten kans- sa ja osallistui silloin kansainvälisen elämän merkkitapahtumiin. Asia- kirjatietojen ja omakohtaisen kokemuksensa perusteella Maiski kuvaa henkilöitä, jotka lyhytnäköisellä, Neuvostoliittoa kohtaan vihamielisel- lä politiikallaan Englannissa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa, auttoivat Hitleriä sytyttämään toisen maailmansodan. Maiski tietää, mistä puhuu.

Ranskan monopolien laajentumishalu ilmeni v. 1923 toteutetulla väliaikaiseksi jääneellä Ruhrin alueen miehityksellä. Kaiken ohella 1930-luvun laman saattelemana muodostui tilanne, jossa kaikki kapitalistipiirit pyrkivät Neuvostoliiton murskaamiseen ja liittämään sen alueet omaan valtapiiriinsä.

Monopolit ja finanssipiirit nostivat fasismin valtaan

Saksa aloitti uuden sodan valmistelut jo ennen ensimmäisen maailmansodan rauhansopimusta sotaministeriön kokouksissa 14.6. ja 5.9.1917. Silloin todettiin, että "Saksan tulee kehittää nopeasti rauhan ajan taloutta ja mukauttaa sitä sotatarkoituksiin". Italiassa pystytettiin monopolien tuella v. 1922 Mussolinin johdolla fasistihallinto. Japani ryhtyi uuden sodan valmisteluihin jo ennen vuosien 1921-1922 vaihteessa pidettyä Washingtonin laivastokonferenssia, jonka tavoitteena oli vähentää sotilaallista jännitystä Itä-Aasiassa.

Myös Ranska osoitti laajen-

tumishalunsa valtaamalla väliaikaisesti Ruhrin alueen. Sotaan valmistautuvat maat pystyttivät fasistihallinnon tukahduttaakseen sodanvastustajien ja työläisten vastarinnan. Tämä onnistui, kun monopolit tukivat suurilla summilla fasistisia puolueita työväenliikkeen nujertamiseksi ja talouden kääntämiseksi sotatalouteen. Fasistien keinoina olivat terrori ja demagogia. Monopolien tuen ansiosta fasismi voimistui. Ne perustivat rankaisujärjestöjä mm. Mussolinin Mustapaidat ja Hitlerin hyökkäysosastot (SA). Kaikkeen tähän saatiin rahoitus pääomapiireiltä.

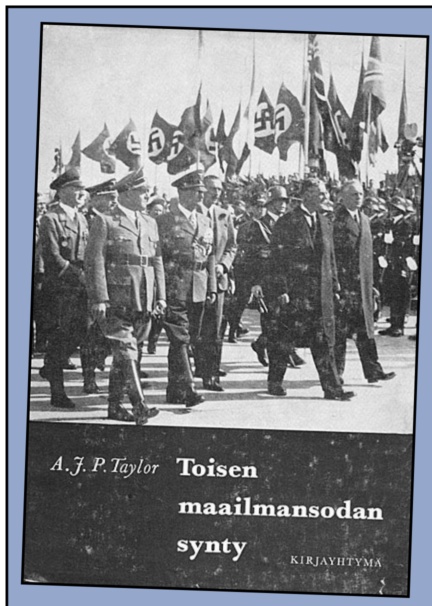
Muuallakin syntyi samantyyppisiä murhajoukkueita, jotka terrorin voimin pitivät työläisjoukkoja kurissa. Fasistit arvostelivat jopa kapitalismia lupaamalla luokkavastakohtaisuuksien poistamista ja tasa-arvoa. Tästä johtuen mm. hitleriläinen puolue nimitettiin ”kansallissosialistiseksi työväenpuolueeksi”. Saksassa muodostui yhteinen finanssipääoman, upseeriston, maanomistajien ja oikeistososialidemokraattien rintama, jonka avulla suoritettiin fasistien vallankaappaus 30.1.1933 ja nimitettiin Hitler valtakunnankansleriksi. Heti seuraavana päivänä Hitler esiintyi eräiden joukko-osastojen edessä ja 3.2.1933 hän piti puheen armeijan päällystölle ja samalla aloitettiin talouden militarisointi.

Kruppin tehtaat keskittyivät uudelleen sotatarvikkeiden tuotantoon. Vanhoja sotatarviketehtaita ajanmukaistettiin ja laajennettiin. Kun v. 1932 Saksan kaikki pääomasijoitukset olivat 2 590 milj. mk, josta sotateollisuuden osuus oli 620 milj. mk, niin v. 1934 vastaavat luvut olivat 3 760 milj. mk/3 300 milj. mk. Vuonna 1938 luvut olivat 21030 milj. mk/15 500 milj. mk. Kun v. 1932 Saksan maavoimissa oli 10 divisioonaa, niin v. 1935 maavoimien vahvuus oli jo 31 divisioonaa.

Rotuopit, antikommunismi ja “uusi järjestys”

Kommunistien eliminoiminen ei ollut helppoa. Tämän johdosta Hitlerin asiamiehet sytyttivät valtiopäivätalon tuleen 28.2.1933. Tästä syytettiin kommunisteja. Tuhopolton jälkeen antikommunismi tuli Saksan viralliseksi politiikaksi. Fasistit kohdistivat terrorinsa kommunisteihin ja myöhemmin myös sosialidemokraatteihin.

Fasistisen Saksan ideologia pohjautui rotuoppiin. Sen natsipuolueen vuoden 1935 edustajakokous julisti “luonnon ja ihmiskunnan historian ja kansallissosialististen tulkinnan tärkeimmäksi perustaksi ja kansallissosialistisen valtakunnan lainsäädännön pohjaksi”. Rotuteoria esitti saksalaiset ominaisuuksiensa ansiosta ylimmäksi kansakunnaksi ja muut “vajaa ihmisten” kansakunnaksi. Kokonaisten kansakuntien tuhoaminen kuului maailmansodan päämääriin. Saksassa otettiin käyttöön termi “uusi järjestys”. Sen mukaisesti natsit aikoivat saattaa Saksan ulkopuolisen Euroopan siirtomaakseen.

Alan J.P. Taylor antaa teoksessaan ”Toisen maailmansodan synty” monimielisen kuvan sotaa edeltäneistä tapahtumista. Teokseensa hän on sisällyttänyt paljon meille tärkeää tietoa sekä kuva-aineistoa. Kannessa komeilee kuva Englannin pääministeri Chamberlainista fasistivastaanottajiensa ympäröimänä Münchenin lentokentällä aavistusta ennen, kuin he luovuttivat Tšekkoslovakian hitlerille.

Antikomintern-sopimus ja taistelu kommunisteja vastaan

Sotavarustelut aloitti 1920-luvun alussa myös Japani. Siellä fasismin korvasi sokea perinteinen usko keisarin jumalalliseen alkuperään, jonka suojissa militarisointi tapahtui. Parlamentarismin verhon taakse kätkeytyi siellä äärimmäinen militarismi. Hallitsevat piirit katsoivat, että tämä järjestelmä vastasi tarkoitustaan, eivätkä halunneet siihen muutoksia.

Japanin sotavoimat tunkeutuivat Mantshuriaan (Koillis-Kiinaan) syyskuussa 1931. Tavoitteena oli Kiinan valtauksen jälkeen hyökätä Neuvostoliittoon ja täydentää maan niukkoja raaka-ainevaroja sekä päästä eroon Japanin monopolien ja tilanherrojen vihaamasta Neuvostoliitosta. Tavoitteena heillä oli anastaa myöhemmin USA:n, Englannin, Ranskan ja Hollannin hallinnoimat siirtomaat Tyynen meren alueella.

Sodan voimat olivat nyt suuret. Niitä edusti kolme valtiota: Saksa, Japani ja Italia. Saksa ja Japani pitivät myös suurimpana vihollisenaan kommunisteja. Maat solmivat 25.11.1936 ns. antikomintern-sopimuksen vahvistaen maiden liiton taistelussa maailmanherruudesta. Sopimus velvoitti yhteisiä toimia niitä vastaan, jotka toimivat Kommunistisen Internationaalin hyväksi. Sopimuksen salainen osa edellytti yhteistä taistelua Neuvostoliittoa vastaan.

Kolmen hyökkääjävallan liitto syntyi, kun sopimukseen 6.11.1937 liittyi myös Italia. Näin syntyi hyökkääjävaltioiden liitto. Sopimuksen yksi tärkeä tavoite oli antaa USA:n, Englannin ja Ranskan hallituspiireille kuva sopimusmaiden tulevasta sodasta ainoastaan Neuvostoliittoa vastaan.

Kapitalistinen maailma jakaantui kahtia. USA, Englanti ja Ranska eivät kuitenkaan halunneet perustaa liittoa vastapainoksi hyökkääjävaltioiden liitolle, koska nekään eivät halunneet rauhaa, vaan ennen kaikkea sotaa Neuvostoliittoa vastaan. Ne katsoivat, että hyökkääjävaltiot hoitavat tämän asian turvallisesti.

Neljän vallan sopimus

USA ja Englanti toimittivat vuodesta 1924 Saksalle tukea, mihin perustui Saksan sotateollisuuden uudistaminen. Japanin varustautuminen nojautui USA:n toimituksiin. Englannin konservatiivit pitivät läheisiä yhteyksiä fasisteihin, eivätkä uskoneet Saksan muodostavan maalleen minkäänlaista vaaraa. USA:n pääomapiirit uskoivat, että lähestyvä sota ei ulotu heidän maaperälleen ja toivoivat Saksan liittolaisineen kukistavan Neuvostoliiton.

USA:n hallituksella oli oikeaa tietoa asioista, mutta se ei halunnut kärjistää suhteita maan monopolipääomaan. Lisäksi yhdysvaltalaiset pankit tukivat ratkaisevalla panoksella hyökkääjävaltioita. Ranskassa natsien revanssihenki huoletti laajoja yhteiskuntapiirejä, mutta Englannin hallitus halusi lähentymistä Saksan kanssa ja veti mukaansa tähän monien mutkien jälkeen myös Ranskan.

Sitten lopuksi Britannian ja Italian esityksestä Ranska, Italia, Englanti ja Saksa solmivat yhdessä 15.7.1933 ns. “neljän vallan sopimuksen”, joka julisti hurskaasti tavoitteekseen ”rauhan säilymisen”. Tosiasiassa sovittiin yhteistyöstä kaikkia Eurooppaa ja Euroopan ulkopuolisia asioita sekä siirtomaita koskevissa kysymyksissä syrjäyttämällä Neuvostoliitto ja Euroopan pienet valtiot. Tämä oli yritys muodostaa Neuvostoliiton vastainen kapitalistinen yhteisrintama.

Sopimus edellytti Versailles’n sopimuksen tarkistamista sekä muiden kanssa samanlaisten aseistautumisoikeuksien myöntämistä Saksalle. Sopimus merkitsi neuvostovastaiselle pohjalle rakentuvaa Englannin ja Ranskan yhteistyötä fasistien kanssa. USA:ssa sopimusta pidettiin ”hyvänä enteenä”.

Euroopan pienet valtiot huolestuivat, koska sopimuksesta kuulsi Ranskan ja Englannin aikomus Euroopan pikkuvaltioiden kustannuksella ostaa itsensä vapaiksi Saksan ja Italian aluevaatimuksista tarkistamalla Versailles’n sopimusta ja näin se jäi lopuksi ratifioimatta. Englanti ja Ranska kuitenkin noudattivat sopimusta.

Heikki Männikkö

(Jatkuu)

Osa 2, KÄ 5/2017, 30.10.2017)

Parempi fasistimiehitys kuin Neuvostoliiton apu?

Neljän vallan sopimukseen oli tyytymätön myös Puola, jonka yhteiskuntapiirit olivat varmoja Saksan Puolalle aiheuttamasta uhasta. Neuvostoliitto pyrki herättämään Saksan uhkaamissa Baltian maissa vastarintaa Saksan valloituspyrkimyksiä vastaan. Neuvostoliitossa tiedettiin myös, että Saksa on aina pitänyt Baltian maita Neuvostoliittoon kohdistamiensa hyökkäysten sillanpää- asemana. Neuvostoliitto esittikin Puolalle 14.12.1933 yh-

Japanin suurlähettiläs Kintomo Mushakoji ja Joachim von Ribbentrop allekirjoittavat Antikomintern-sopimuksen 25.11.1936. Japanin tarkoitus oli päästä eroon Neuvostoliitosta ja anastaa itselleen USA:n, Englannin, Ranskan ja Hollannin siirtomaat Tyynen meren alueella. Saksa suunnitteli valtaavansa Euroopan, Afrikan ja Aasian. Tämä ei voinut onnistua ilman Neuvostoliiton tuhoamista. Antikomintern-sopimuksella nämä suunnitelmat verhottiin kommunisminvastaisiin kulisseihin. USA, Englanti ja Ranska puolestaan halusivat tuhota Neuvostoliiton ja ajattelivat, että Komintern- sopimus-valtiot hoitavat asian. Antikomintern-sopimukseen liittyi 6.11.1937 myös Italia. Myöhemmin siihen liittyi joukko akselivaltoja tukevia maita mm. Turkki 18.6.1941 ja Suomi 25.11.1941 (Wikipedia)

teistä julkilausumaa maiden pyrkimyksestä puolustaa rauhaa Itä-Euroopassa. Puolan hallitus vastasi 19.12.1933, että se ei periaatteessa vastusta ehdotusta. Mutta Puolan hallitsevilla piireillä oli omia suurvalta- ja laajentumishaluja mm. Neuvostoliiton alueiden suhteen. Tätä hyväksikäyttäen natsit ilmoittivat valmiutensa antaa puolalaisille sitoumus, että eivät hyökkää Puolaan.

Puolan porvarit ja tilanherrat tarttuivat heti Saksan epämääräisiin lupauksiin pitäen niitä parempina kuin Neuvostoliiton varmoja takeita. Pilsudskin ja Beckin ryhmän ilmeisenä tavoitteena oli sopia hitleriläisten kanssa Neuvostoliiton ja muiden Itä-Euroopan maiden vahingoksi. Saksan ja Puolan hyökkäämättömyyssopimus allekirjoitettiin 26.1.1934. Helmikuun alussa Puola kieltäytyi Neuvostoliiton kanssa minkäänlaisesta sopimuksesta, jolla pyrittäisiin takaamaan Itäisen Euroopan maiden riippumattomuus. Puolan ja Saksan sopimus heikensi rauhanvoimia, teki tyhjäksi Ranskan ja Puolan liiton ja heikensi Ranskan asemaa. Hitler totesi myöhemmin, että ilman Puolan tukea Itävallan ja Tšekkoslovakian miehitys ei olisi onnistunut. Puolan kanssa sopimusta kirjoittaessaan Hitler jo tiesi, että Puola tulee olemaan ensimmäisiä Saksan elintilaan liitettäviä maita. Läheistensä piirissä Hitler oli todennut, että "kaikki Puolan kanssa tehdyt sopimukset ovat vain väliaikaisia".

Saksa varautui hyökkäämään myös Baltiaan

Saksan ja Puolan sopimus oli hälytyssignaali Neuvostoliitolle. Siksi Neuvostoliitto jätti 28.3.1934 Saksan Moskovan lähettiläälle Baltian tilannetta koskevan virallisen ehdotuksen. Siinä esitettiin, että Saksa ja Neuvostoliitto allekirjoittaisivat sopimuksen, jolla ne lupautuvat ryhtymästä minkäänlaisiin toimenpiteisiin, jotka saattaisivat vahingoittaa Baltian alueen valtioita. Tällä Neuvostoliitto pyrki varmentamaan rauhan Baltian alueella. Hitleriläiset kuitenkin torjuivat tämän ehdotuksen. Tästä Saksan ulkoministeri Neurath kirjoitti, että minkä tahansa Saksan itäisiä naapureita koskevan poliittisen sopimuksen solmiminen Neuvostoliiton kanssa "riistää idänpolitiikaltamme kaiken toimintavapauden", jolla saattaa olla tulevaisuudessa ennalta arvaamattomia seurauksia. Hitleriläiset eivät halunneet antaa minkäänlaisia sitoumuksia, jotka saattaisivat vaikeuttaa heidän tulevia agressioitaan Baltian alueella.

Neuvostoliitto rauhantyön eturintamassa

Jo 20 luvulla Neuvostoliitto normalisoi suhteensa lähes kaikkiin naapurivaltioihinsa sekä USA:ta lukuunottamatta kaikkiin suurvaltoihin. Monien diplomaattisten yritysten jälkeen Neuvostoliitto solmi hyökkäämättömyyssopimuksen Ranskan kanssa 1932. Joulukuussa 1933 Neuvostoliitto teki aloitteen Euroopan kollektiiviseksi turvallisuusjärjestelmäksi tarkoituksena muodostaa rauhantahtoisten valtioiden yhteisrintama ja pakottaa näin Saksa perääntymään. Sodan vastaisen työnsä antaman arvovallan johdosta Neuvostoliitto solmi v. 1933-35 diplomaattiset suhteet monien uusien valtioiden mm. Belgian , Unkarin, Espanjan, Romanian, USA:n ja Tšekkoslovakian kanssa. Huolimatta Kansainliiton aiemmasta Neuvostoliiton vastaisesta politiikasta, liittyi Neuvostoliitto Kansainliittoon syyskuussa 1934, mutta kieltäytyi ottamasta vastuulleen sen aiempia virheitä. Kansainliitto oli ollut Versailles'n rauhansopimusjärjestelmän välikappale Neuvostoliiton vastaisessa politiikassa. Suurvallat käyttivät sitä hyväkseen alistaessaan kansoja. Sotaan valmistautuvat maat mm. Saksa ja Japani kuitenkin erosivat Kansainliitosta 1933. Neuvostoliiton vastaisena toimijana Kansainliitto menetti merkitystään. Kansainliitossa Neuvostoliitto pyrki viemään eteenpäin Euroopan kollektiivisen turvallisuusjärjestelmän ajatusta, mutta tässäkään ei päästy puolinaisia ja tehottomia päätöksiä pidemmälle.

Länsivallat estivät kollektiiviset turvatakuut

Monet Ranskan poliitikot olivat huolestuneita natsien suunnitelmista ja vaativat Ranskaa aloittamaan Neuvostoliiton kanssa neuvottelut kollektiivisesta turvallisuusjärjestelmästä. Niitä käytiin vuosina 1933-34. Ilmeni, että ranskalaiset kannattivat Neuvostoliiton ja Ranskan keskinäisen avunannon sopimusta, mutta eivät halunneet rikkoa suhteitaan Englantiin. Ranska ei myöskään halunnut rikkoa vuoden 1925 Locarnon sopimuksia. On muistettava, että näillä Locarnon sopimuksilla turvattiin Saksan länsirajat, mutta itäiset rajat jätettiin auki Saksan hyökkäyspyrkimyksille. Siksi nämä vuoden 1925 sopimukset suuntautuivat Neuvostoliittoa vastaan. Silloin syntyi ajatus kahdesta sopimuksesta.

Ensimmäisen ns. "Itäsopimuksen" osapuoliksi kaavailtiin Neuvostoliittoa ja Itäisen Euroopan valtioita, joiden tuli taata toistensa rajojen rikkomattomuus ja antaa apua osapuolelle, joka joutuisi hyökkäyksen kohteeksi. Toinen Neuvostoliiton ja Ranskan välinen sopimus sisälsi sitoumuksen keskinäisestä avunannosta hyökkäyksen torjumiseksi. Päätettiin, että Neuvostoliiton Ranskalle antamat sitoumukset vastaisivat Locarnon päätöksiä ja Ranskan sitoumukset Neuvostoliitolle vastaisivat Itäsopimus-ehdotusta. Näillä sopimuksilla Locarnon sopimus ei olisi enää Neuvostoliiton vastainen. Ranskan ja Neuvostoliiton ajatus oli, että tähän Itäsopimukseen osallistuisi myös Saksa, jolloin sen avulla torjuttaisiin hyökkäys joka suunnasta. Itäsopimusta kannatettiin aluksi hyvin laajasti. Puola ja Saksa vastustivat kuitenkin voimakkaasti Itäsopimusta. Tästä huolimatta sopimus olisi voinut onnistua, mikäli vastustajien joukkoon ei olisi liittynyt myös Englanti. Lisäksi saksalaisagentit murhasivat ranskalaisen Itäsopimuksen puolestapuhujan, Ranskan ulkoministerin Barthoun. Hänen seuraajansa Laval puolestaan esitti hyvin hitleriläismielistä roolia.

Englanti pelasi kaksinaamaista roolia. Heinäkuussa 1934 Englannin ja Ranskan välisissä neuvotteluissa ilmeni Englannin tulkinta sopimuksesta. Se lupasi suhtautua myötätuntoisesti sopimuksen toteutumiseen, mutta vaati jatkettavan neuvotteluja Saksalle myönnettävästä "tasa-arvoisuudesta" asevarustelussa. Saksa kuitenkin tyrmäsi Englannin ja Ranskan esityksen ja vaati Itäsopimukseen osallistumisen ehtona aseistautumista koskevan "tasa-arvoisuusvaatimuksen" toteuttamista välittömästi. Maaliskuussa 1935 Englannin ministerit Simon ja Eden selvittivät Berliinissä saksan edustajille, että Englanti ei aio osallistua Itäsopimukseen. Tässäkään vaiheessa Neuvostoliitto ei vielä perääntynyt, vaan selvitti Britannian Edenille, joka Berliinissä käyntinsä jälkeen maaliskuussa 1935 vieraili Moskovassa, mikä vaara sisältyi natsien valloitussuunnitelmiin ja miten tätä vaaraa voitaisiin sopimuksella hälventää. Tällä ei ollut mitään käytännön vaikutusta Britannian politiikkaan.

Neuvostoliiton, Ranskan ja Tšekkoslovakian laiha sopimus

Itäsopimuksen kohdattua ylipääsemättömiä vaikeuksia Neuvostoliitto esitti Neuvostoliiton ja Ranskan ja toisaalta Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian kahdenkeskisiä sopimuksia keskinäisestä avunannosta hyökkäyksen sattuessa. Pierre Laval vastusti sopimuksia kaikella arvovallallaan. Ranskan yhteiskuntapiirien painostuksesta sopimukset kuitenkin allekirjoitettiin toukokuussa 1935. Mutta Tšekkoslovakian presidentin Benesin vaatimuksesta Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian väliseen sopimukseen tehtiin varaus, jonka mukaan keskinäisen avunannon sitoumukset säilyttävät voimansa vain ehdolla, että Ranska auttaa syntyneessä tilanteessa joko Neuvostoliittoa tai Tšekkoslovakiaa. Eli

tällä tavalla Tšekkoslovakian hallitus jo ennakkoon varmisti itselleen mahdollisuuden olla täyttämättä Neuvostoliiton kanssa solmimaansa sopimusta. On huomattava, että myöhemmin, kun Englanti ja Ranska v. 1938 luovuttivat Münchenissä Tšekkoslovakian Hitlerille, NeuvoNeuvostoliiton ja tsekkoslovakian sopimus 1935rauksen taakse, vaan ilmoitti valmiutensa auttaa Tšekkoslovakiaa kaikin keinoin, myös sotilaallisesti. Neuvostoliitto ryhtyikin sotavalmisteluihin, mutta Tšekkoslovakian hallitus kieltäytyi Neuvostoliiton avusta ja piti parempana antautumista.

Clivedenin klikki

Muistelmakirjassaan "Kuka auttoi Hitleriä" Neuvostoliiton Lontoon suurlähettiläänä vuosina 1933-43 toiminut Ivan Maiski mainitsee, miten 28.5.-37 Neville Chamberlainin nimittämisellä Englannin pääministeriksi oli vakavat seuraukset. Samoihin aikoihin Lontoossa muodostui ns. "Clivedenin klikki". Taantumukselliset konservatiivipoliitikot alkoivat kokoontua Lady Nancy Astorin Clivedenin kartanossa. Siellä tapasivat säännöllisesti Neville Chamberlain, lordi Halifax ym. vaihtamassa mielipiteitä ja suunnittelemassa Englannin politiikan lähiajan toimenpiteitä. Tämän klikin ja Chamberlainin pääajatus oli fasistijohtajien, Hitlerin ja Mussolinin "rauhoittaminen" sekä saattaa Saksa ja Neuvostoliitto tuhoamaan toisensa.

Kansainvälinen työväenliike auttoi Espanjan tasavaltaa fasismin vastaisessa sodassa. Ranskasta, Puolasta, Italiasta, Saksasta, Britanniasta ja Belgiasta kansainvälisiin prikaateihin osallistui 20407 taistelijaa. Heistä 2551 kaatui tai haavoittui. Suomalaisia (Kanadasta, Suomesta, Yhdysvallois- ta ja Neuvostoliitosta) taisteli Espanjan tasavallan puolesta 225. Heistä kaatui 67. Manner-Suomesta matkaan lähti 73 taistelijaa ja heistä palasi kotiin 17. Eri puolilla maailmaa Espanjaa puolustaneille on pystytetty muistomerkkejä. Suomeen sellaista ei ole saatu. Tämä kansainvälisen prikaatin muistomerkki rakennettiin Jarama-taisteluun vuonna 1937 osallistuneiden muistoksi. Se sijaitsee N832: n risteyksessä Argan- dan ja Morata de Tajunan välillä n. 25 kilometriä Madridista kaakkoon (Wikipedia).

Ensi vaiheessa Chamberlain ryhtyi neuvotteluihin Mussolinin kanssa ja valmisteltiin laaja-alainen sopimus Englannin ja Italian keskinäisestä ystävyydestä ja yhteistyöstä. Monet ministerit eivät suhtautuneet myötämielisesti Espanjan tasavaltaan, mutta eivät myöskään luottaneet vähääkään fasistijohtajiin, Mussoliniin ja Hitleriin. Siksi he vaativat, että Italian tulee osoituksena rehellisyydestään poistaa ensin joukkonsa Espanjasta. Chamberlain ei halunnut kuullakaan mitään tällaista, vaan puhdisti ulkoministeriön nopeasti hänelle epämieluisista "rauhoittamisajatuksen" kritiikoista sekä yhteistyöhön Neuvostoliiton kanssa myötämielisesti suhtautuvista. Chamberlain muodosti rauhoittamisaatteelle myötämielisen hallituksen, jonka ulkoministeriksi hän "junaili" lordi Edvard Wood Halifaxin. Jo tätä ennen marraskuussa 1937 Halifax matkusti Chamberlainin toimeksinnosta Berliiniin järjestelemään Englannin ja Saksan suhteita. Silloin Halifaxin ja Hitlerin käymistä keskusteluista tihkui vain vähän tietoja.

Tähän neuvotteluun liittyvät muistiinpanot joutuivat kuitenkin neuvostoarmeijan käsiin Berliinissä ja ne julkaistiin v. 1948. Ne osoittivat todeksi sen, mikä jo silloin kyettiin päättelemään. Tässä tapaamisessa Halifax ehdotti Hitlerille eräänlaista "Neljän vallan sopimukseen" perustuvaa allianssia. Hän sanoi muun muassa, että ei pidä sulkea pois mitään mahdollisuutta vallitsevan tilanteen muuttamiseen Euroopassa ja totesi, että "näihin kysymyksiin kuuluvat Danzig, Itävalta sekä Tšekkoslovakia." Näin hän antoi Hitlerille "vapaat kädet" toimia Keski- ja Itä-Euroopassa. Samalla hän osoitti Hitlerille ne hyökkäysten suunnat, jossa hitleriläiset kohtaisivat vähiten vastustusta Englannin hallituksen taholta.

Fasistien hyökkäys Etiopiaan sai länsivaltojen tuen

Kapitalistinen maailma alkoi luisua kohti sotaa. Fasistit siirtyivät 30-luvun puolivälissä selkeästi aseellisen toiminnan linjalle ilman, että se vaikutti mitenkään eurooppalaisten päättäjien asenteisiin. Näihin toimiin kuuluivat monet hyökkäykset, jotka Saksa liittolaisineen toteutti Englannin, Ranskan ja Yhdysvaltain myötävaikutuksella. Tällaisia olivat hyökkäykset Mantšuriaan, Etio piaan, Espanjaan, Kiinaan, Itävaltaan, Liettuaan ja Puolaan, josta alkoi 2. maailmansota.

Italia aloitti laajentumisen hyökkäämällä Ual-Ualin alueella 5.12.1934 etiopialaisten joukkojen kimppuun. Samalla se tutki länsimaiden reaktioita. Kapitalistinen maailma ei selkeästikään vastustanut Italian toimia. Kansainliitto pysyi toimettomana. Vain Neuvostoliitto Kansainliitossa vastusti Italian toimia. Ranska tuki Italiaa, koska hyökkäys heikensi Englannin asemia Afrikassa. Englannin reaktio oli myönteinen, koska Italia oli tukenut Englantia sen Ranskan ja Neuvostoliiton vastaisissa toimissa. USA otti "puolueettoman kannan" kieltäen sotatarvikkeiden viennin sotiviin maihin. Italian ja Etiopian voimasuhteista johtuen tämä laki tuki Italiaa. Ranskan Lavalin ja Mussolinin neuvottelujen tuloksena hyväksyttiin julkilausuma, joka käytännössä merkitsi Ranskan hyväksyntää Italian toimille. Italia sai Ranskalta käyttöönsä alueita Afrikassa. Ison Britannian poliittinen johto puolestaan kehotti Mussolinia hyökkäämään "kohteliaasti" Englannin etuja vastaan, niin Englanti ei puutu asiaan. Englanti ei halunnut rikkoa suhteitaan Italiaan, joka auttoi sitä sen Neuvostoliiton ja osin Ranskan vastaisissa toimissa.

Hyökkäyssodan Italia aloitti 3.10.1935 ja Etiopian vakinaisten joukkojen vastustus murrettiin vuoden 1937 alussa. Etiopiassa hyökkääjät kykenivät kuitenkin pitämään valtaansa yllä vain linnoittamissaan tukikohdissa, jotka olivat patrioottien saartamia.

Neuvostoliiton vaatimuksesta Kansainliiton oli pakko julistaa Italia hyökkääjäksi ja kehottaa soveltamaan sitä kohtaan pakotteita. Italian hyökkäys olisi voitu pysäyttää nopeasti pysäyttämällä öljyn vienti. Kansainliiton ulkopuolella oleva USA ei suostunut tähän, jolloin myöskään Ranska ja Englanti eivät voineet antaa USA:lle yksipuolista kauppaetua. Läntisiin suurvaltoihin vetosi myös Mussolinin vakuuttelut, että fasismin romahtaminen Italiassa johtaisi vasemmistolaiseen ja Neuvostoliiton tavoitteille myötämieliseen hallitukseen. Kansainliitto toteutti Italiaa kohtaan vain riisuttuja pakotteita ja Englannin aloitteesta pakotteet lakkautettiin.

Heikki Männikkö
(Jatkuu)

Osa 3, KÄ 6/2017, 18.12.2017)

Saksan joukot ylittävät Reinin

Saksa siirsi talouttaan sodan kannalle ja vahvisti asevoimiaan. Siksi heidän oli välttämätöntä ryhtyä toimiin, joilla poistettaisiin kaikki Versailles'n sopimuksen Saksan varustautumiselle asettamat rajoitukset. Ranskalaiset diplomaatit eri puolilla maailmaa panivat merkille hitleriläisten kiristyneen kielenkäytön. Versailles'n sopimukseen perustuva Locarnon sopimus kielsi Saksaa pitämästä asevoimia Reinin vasemmalla rannalla ja 50 km kaistalla joen oikealla rannalla. Hitleriläiset koettelivat länsivaltojen sietokykyä lähettämällä joukkojaan 7.3.1936 Reinin demilitarisoidulle vyöhykkeelle. Ranska olisi voinut vaatia toimia Kansainliitolta ja olisi siellä saanut Neuvostoliiton tuen. Useat Euroopan valtiot ilmoittivat tuestaan Ranskalle. Tässähän ratkaistiin kysymystä Euroopan tulevasta suunnasta.

Ranskan hallitsevat piirit pitivät kovia puheita, mutta horjuivat, eivätkä ryhtyneet minkäänlaisiin toimenpiteisiin. Ranskan taantumus halusikin vain sopia Saksan kanssa. Englannin hallituksen ulkopoliittinen komitea ilmaisi halunsa uudistaa Locarnon sopimus, jossa ei huomioitaisi Reinin vyöhykkeen demilitarisointia koskevaa kohtaa. Tutkittiin myös mahdollisuutta palauttaa Saksalle sen entiset siirtomaat. Neuvostohallitus ilmaisi valmiutensa ryhtyä tehokkaisiin Saksan vastaisiin toimiin. Englannin toimien tuloksena Kansainliitto rajoittui vain toteamaan Saksan rikkoneen olemassa

olevia sopimuksia. Englanti halusi rajoittaa sotilaallisia sitoumuksiaan siten, että ne koskevat vain Locarnon valtioita Ranskaa ja Belgiaa. Tämä oli selkeä osoitus siitä, että Ranska ja Englanti olivat valmiit jättämään Itä- ja Keski-Euroopan pienet valtiot Saksan armoille.

USA, Englanti ja Ranska fasistien apuna Espanjaa vastaan

Heinäkuussa 1936 alkoi Francon organisoima fasistien kapina Espanjassa tasavaltaa vastaan välittömästi sen jälkeen, kun kansanrintamapuolueet olivat saaneet 16.2.1936 pidetyissä vaaleissa vaalivoiton. Italia ja Saksa lähettivät Francon tueksi aseita ja joukkoja, koska fasistit olivat tyytymättömiä fasismin vastaisen liikkeen voimistumisesta ja pelkäsivät kehityksen leviävän Espanjasta muuallekin Eurooppaan. Francon avulla he halusivat varmistaa, että Espanja Euroopassa tukee heidän politiikkaansa. Sotatarvikelähetykset kulkivat koko ajan Saksasta ja Italiasta Espanjan kapinallisille. Englannin konservatiivit asettuivat Francolaisten puolelle. Ranskan "sosialistipääministeri" Leon Blum sulki Ranskan ja Espanjan välisen rajan ja kielsi avun toimittamisen tasavallan avuksi. USA ulotti pikaisesti ns. puolueettomuuslainsäädännön koskemaan myös Espanjaa. USA:n harjoittama "puolueettomuuspolitiikka" esti tasavaltalaisia ostamasta aseita myös sieltä ja oli tuki fasisteille. Toisaalta USA:n yritykset toimittivat runsaasti luotolla aseita ja muuta materiaalia Francon kapinallisille. Ainoastaan Neuvostoliitto tuki suurin materiaalitoimituksin tasavaltaa.

Maailmassa syntyi laaja fasismin vastainen rintama, joka lähetti vapaa- ehtoisia tasavaltalaisten tueksi. Elokuussa 1936 Englannin ja Ranskan toimesta muodostettiin 27 Euroopan valtion ns. Espanjan asioihin "puuttumattomuuskomitea". Ranskan hallituksen toimesta komiteaan työhön vedettiin mukaan myös Neuvostoliitto, joka piti lähtökohtanaan, että ilman ulkoista puuttumista Espanjan kansa kykenee torjumaan fasistien hyökkäyksen. Osoittautui kuitenkin, että Saksa ja Italia toimittivat asekuljetuksia kapinallisille. Tämän johdosta Neuvostoliitto esitti komiteassa 7.10.1936 varoituksen. Tästä huolimatta asekuljetukset eivät päättyneet. Siksi Neuvostoliitto esitti uuden asiakirjan 28.10.1936, jossa se ilmoitti, että puuttumattomuussopimus ei sido sitä enempää kuin muitakaan valtioita. Kun fasistit sitten 7.11.1936 aloittivat hyökkäyksen Madridiin, Neuvostoliiton panssarien ja lentokoneiden tuella tasavaltalaiset pysäyttivät fasistien hyökkäyksen. Silloin tasavaltalaisten puolella taisteli 25000 vapaaehtoista ja fasistien tavoite pikaisesta voitosta osoittautui ennen aikaiseksi.

Antikomintern-sopimus tähtäsi uuteen maailmanjakoon

Fasistien interventio Espanjaan nopeutti hyökkääjien rintaman muodostumista. Saksan ja Italian keskinäinen sopimus allekirjoitettiin 25.10.1936. Syntyi Berliinin-Rooman akseli. Göring saapui 23.1.1937 Italiaan. Keskusteluissaan Mussoliinin kanssa hän totesi, että heidän suunnitelmansa tulee naamioida antibolševismilla. "Englannissa konservatiivit pelkäävät eniten bolševismia ja tätä on helppo käyttää poliittisiin tarkoituksiin." Mussolinin ja Hitlerin tavatessa Münchenissä syyskuussa 1937 Mussoliini suostui siihen, että Saksa saa Itävallan, vaikka Italialla oli ollut omia suunnitelmia Itävallan osalta. Alusta saakka Saksa suunnitteli Japanista tärkeintä liittolaista Neuvostoliittoa ja länsimaita vastaan. Neuvottelut Saksan ja Japanin välillä alkoivat jo v. 1935. Sopimus viivästyi, koska he pelkäsivät länsimaiden reaktioita. Sopimus Japanin ja Saksan välillä allekirjoitettiin 25.11.1936.

Salatakseen sopimuksen todellisen tarkoituksen nimitettiin sitä hitleriläisten toivomuksesta "antikomintern-sopimukseksi". Tulevaa sotaa ajatellen se laski perustan Saksan ja Japanin liitolle. Sopimukseen liittyi salainen pöytäkirja, jossa todettiin, että "toisen osapuolen joutuessa selkkaukseen Neuvostoliiton kanssa, tulevat osapuolet viipymättä pohtimaan toimia yhteisten etujen puolustamiseksi." Sopimuksen allekirjoituspäivänä Japanin ulkoministeri Arita totesi: "NeuvostoVenäjän on käsitettävä, että se joutuu kohtaamaan Saksan ja Japanin". Tiedottaessaan Hitlerille Japanin kanssa käydyistä neuvotteluista Himler sanoi 31.1.1937, että "Heidän valmistelemiensa toimenpiteiden tarkoituksena on Venäjän jakaminen, minkä tulee alkaa Kaukasiasta ja Ukrainasta.

Maaliskuussa 1938 Hitler saapuu Wieniin. Hymy on herkässä ja innokkaat kädet tervehtivät Hitleriä ja hänen seuruettaan. Tämä kävi mahdolliseksi USA:n, Englannin ja Ranskan suosiollisella myötävaikutuksella. Runsas viisi vuotta tämän jälkeen hymyt olivat jo kaikilla hyytyneet.

Kahdenkeskinen Italian ja Japanin sopimus allekirjoitettiin heti antikomintern-sopimuksen jälkeen 2.12.1936 ja 6.11.1937 Italia liittyi antikomintern-sopimukseen. Italia tähyili ennen kaikkea Ranskan Ja Englannin afrikkalaisia siirtomaita. Tämä osoitti, että tämä kolmen agressorin liitto ei ollut suunnattu ainoastaan Neuvostoliittoa vastaan, vaan se tavoitteli uutta maailmanjakoa.

USA, Englanti ja Ranska luovuttivat Espanjan fasisteille

Englannin jatkuva pyrkimys sopimukseen Saksan kanssa johti siihen, että huolimatta Saksan ja Italian interventiosta Espanjaan, he eivät halunneet torjua "Neljän vallan yhteistyötä" (huom! "Neljän vallan sopimus 15.7.1933). Huhti-toukokuussa 1937 astui voimaan puuttumattomuuskomitean suunnitelma Espanjan maa- ja merirajojen valvonnasta. Heti tämän jälkeen Saksan ja Italian edustajat julistivat kahden tasavaltalaisten lentokoneen pommittaneen saksalaisten panssarilaivaa "Deutschlandia". Tällä verukkeella ne irtaantuivat puolueettomuuskomiteasta ja voimistivat asetoimituksia francolaisille. Tämä ei sopinut Englannin laskelmiin, joka edelleen pyrki sopimukseen Hitlerin ja Mussoliinin kanssa. Englanti onnistui houkuttelemaan heidät takaisin komiteaan. Tämän jälkeen Englanti teki komiteassa esityksen, että kumpikin osapuoli suostuisi kotiuttamaan yhtä suuren joukon vapaa-ehtoisia taistelijoita Espanjasta. Fasisteilla ei ollut aikomustakaan kotiuttaa joukkojaan. He tekivät komiteassa puolestaan esityksen, että tasavaltalaiset ja kapinalliset tunnustettaisiin sodan osapuoliksi ja suotaisiin sotiville osapuolille oikeus kaapata avomerellä minkä hyvänsä maan sotatarvikkeita kuljettavat alukset. Tämä esitys merkitsi kapinallisten tunnustamista ja tasavaltalaisten saattamista Saksan ja Italian avulla merisaartoon.

Päästäkseen sopimukseen fasistidiktaattorien kanssa, Englanti suostui hyväksymään nämä heidän esityksensä sillä varauksella, että sopimus astuu voimaan, kun ulkomaalaisten kotiuttamisessa on saavutettu "olennaista edistystä". Komiteassa alkoi kiivas väittely siitä, mitä pidetään "olennaisena kotiuttamisena". Samaan aikaan Espanjan rajoilla ei ollut minkäänlaista valvontaa ja fasistivaltiot toimittivat Francolle valtavaa apua. Kapinalliset siirtyivät v. 1938 alussa hyökkäykseen ja murtautuivat Valensian pohjoispuolella Välimerelle. Tasavaltalaisten alue katkaistiin kahtia. Samaan aikaan Chamberlain saapui vierailulle Roomaan ja allekirjoitti 16.4.1938 Mussoliinin kanssa yhteistyösopimuksen. Tässä Francolle myönnettiin sotivan osapuolen oikeudet ja Englanti tunnusti Italian suorittaman Etiopian valtauksen. Ranska noudatti täysin Englannin linjaa. Englanti ja Ranska tunnustivat Francon hallituksen ja katkaisivat suhteensa Espanjan tasavaltaan. Tämän johdosta Neuvostoliitto kutsui 1.3.1938 edustajansa pois puut-

tumattomuuskomiteasta. Maaliskuun loppuun tultaessa fasistit saivat haltuunsa koko Espanjan.

Fasistien voitto Espanjassa huononsi ratkaisevasti Euroopan tilanteen. Englannin haaveet pitää Espanja valvonnassaan osoittautuivat kuvitelmiksi. Englannin asemia Välimerellä oli heikennetty ratkaisevasti. Myös Espanja liittyi antikomintern-sopimukseen. Ranska ympäröitiin nyt fasistivaltojen taholta kolmelta suunnalta. Saksan ja Italian asemat vahvistuivat. Tämä oli seurausta Englannin ja Ranskan Fasisteja suosivasta politiikasta.

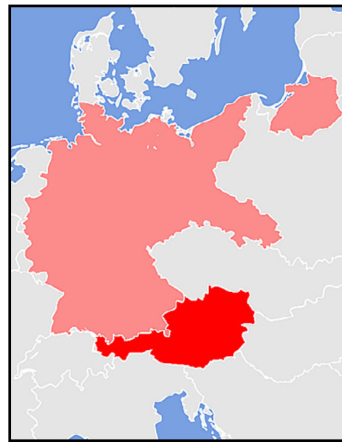
Itävalta oli Hitleriläisten ensimmäinen uhri

Japanilaiset alkoivat tunkeutua Keski-Kiinaan heinäkuussa 1937. Tämä osuu ajallisesti yhteen sen kanssa, kun Hitler alkoi valmistelemaan Itävallan valtausta (Anschluss). Hitleriläiset pakottivat Itävallan hallituksen 11.7.1936 sopimukseen, jossa se lupautuu sopimaan ulkopolitiikastaan Saksan kanssa. Jo silloin Neuvostoliiton Wienin lähettiläs totesi, että "tämä sopimus muodostuu Anschlussin välikappaleeksi. Vuotta myöhemmin 24.5.1937 Saksan sotaministeri Blomberg vahvisti ohjeet Itävallan valtaamiseksi (OTTO suunnitelma). Yleisesikunnalle pitämässään puheessa 5.11.1937 Hitler korosti, että Saksan päämäärien saavuttamiseksi Ensimmäinen tehtävä on Itävallan ja Tšekkoslovakian valtaaminen. Tulee muistaa, että Itävallan liittäminen Saksaan oli kielletty Versailles'n sopimuksessa. Neuvostohallitus tiesi, että tämän johdosta myös Neuvostoliitto joutuisi vaaraan. Itävallasta Hitleriläiset saisivat sillanpää-aseman tunkeutumiselle Kaakkois-Eurooppaan ja Tšekkoslovakia joutuisi Saksan saartamaksi kolmelta suunnalta. Silloin neuvostohallitus vaati tilanteen johdosta Euroopan rauhantahtoisten maiden nopeita ja yhteisiä toimia.

Englanti, Ranska ja USA pettävät myös Itävallan

Wienin asukkaat tervehtivät Hitleriä maaliskuussa hänen saapuessaan Wieniin. Tervehdys "johtajalle" historiallisen suuren tapahtuman jälkeen. On syytä huomioida miten käsittämättömästi Wienin asukkaat, jotka näkevät alueellaan Suur-Saksan valtakunnan johtajan Hitlerin, osoittavat hänelle suosiotaan. Hitlerin saattue ajaa Praternsternin sisäänkäynnin kohdalta kohti Wienin keskustaa. Taustalla vasemmalla Tegetthoffin muistomerkki. Kuva: Wikimedia

Miten Saksan alue muuttui Itävallan ryöstön jälkeen. Kuva: Wikimedia

Toukokuun lopulla 1937 Englannin pääministeriksi nousi Neville Chamberlain, Neuvostoliiton vastustaja, konservatiivi ja "Clivedenin klikin päämies". Hänen johtamansa piirit pyrkivät Hitlerin avulla tuhoamaan Neuvostoliiton. Chamberlain piti lähtökohtanaan "neljän vallan sopimusta" sekä mahdollista Englannin ja Saksan kahdenkeskistä sopimusta vaikutuspiirien jaosta. Chamberlainin ja Clivedeniläisten ulkopoliittinen linja ilmaistiin aatetoverin Hendersonin muistiossa (-37) seuraavasti: "Jos Saksa ei uhkaa Lännen etuja, Englanti voi suostua Anschlussiin sekä Saksan taloudelliseen ja poliittiseen herruuteen Euroopassa.

Englannin edustaja lordi Halifax keskusteli Hitlerin kanssa 19.11.1937. Halifax ilmaisi, että mikäli päästään sopimukseen, jossa Saksa sitoutuu kunnioittamaan Britannian imperiumin eheyttä, Englannin hallitus on valmis antamaan Saksalle vapaat kädet Itä-Euroopassa edellyttäen, että Saksa ryhtyy laajennushankkeisiin rauhanomaisin keinoin ja sopii toimistaan Englannin kanssa. Halifax sanoi tämän koskevan Saksan Itävaltaa, Tšekkoslovakiaa ja Danzikia koskevia sopimuksia (katso edellä kohta "Clivedenin klikki"). Hitleriläiset panivat merkille Englannin ja Ranskan myöntyvyyden. Helmikuussa 1938 Englanti ja Ranska antoivat lopullisesti hyväksymisensä Anschlussille. USA ei myöskään missään vaiheessa ilmaissut huolestumistaan Saksan toimien johdosta. Siellä oltiin täysin tietoisia Saksan suunnitelmista. USA:ssa myös kuviteltiin, että Saksa ei lähde sotimaan Ranskaa ja Englantia vastaan ennen kuin on lyönyt perivihollisensa Neuvostoliiton.

Vain Neuvostoliitto vastusti Itävallan luovuttamista Hitlerille

Hitlerin joukot marssivat 12.3.1938 yöllä Itävaltaan. USA, Englanti ja Ranska eivät tehneet mitään Itävallan puolustamiseksi. Näiden maiden kansalaispiireissä tapahtuma herätti suurta hämminkiä. Se osoitti tavalliselle ihmiselle, miten heidän omat hallituksensa olivat luovuttaneet Itävallan fasisteille ja miten harjoitettu politiikka oli ajautunut karille. Myös Kansainliitto vaikeni. Vain Neuvostoliitto ilmoitti edelleenkin olevansa valmis osallistumaan kaikkiin kollektiivisiin toimiin fasistista agressoria vastaan. Samalla Neuvostoliitto paljasti sen politiikan, joka antoi Hitlerille mahdollisuuden Itävallan kaappaamiseen. Silloin Pravda kirjoitti, että länsimaiden myönnytykset Hitlerille ovat osoittautuneet sodanlietsojien auttamiseksi. Länsimaiden politiikan suunnan olivat sanelleet ainoastaan tavoite Hitlerin kanssa yhteisestä Neuvostoliiton vastaisesta liitosta. Itävallan valtaus muutti Euroopan tilanteen, lähensi maailmansodan alkamista ja antoi Hitleriläisille hallitsevan aseman Euroopassa.

Heikki Männikkö

(Jatkuu)

Sota kypsyi kapitalistisen maailman sisällä

Molotov-Ribbentrop-sopimuksen tausta (osat 4-6)

Osa 4, KÄ 1/2018, (26.2.2018)

Sota alkaa Kauko-idässä

Saksan ja Japanin kesken solmitulla "Antikomintern-sopimuksella" tavoiteltiin uutta maailman jakoa. Japanin tavoitteena oli itäisen Aasian hallitseminen. Sopimuksella haluttiin antaa länsivalloille vaikutelma tavoitteesta hyökätä Neuvostoliittoa vastaan. Japanin hyökkäys Kiinaa vastaan alkoi Pekingin lähistöllä 7.7.1936 provosoidulla selkkauksella. Vuotta aikaisemmin Japani oli hyväksynyt suunnitelman yliherruuden pystyttämiseksi Itä-Aasiaan. Japani oli miehittänyt Korean jo v. 1910 ja Mantšurian v. 1931. Ensi vaiheessa Japani pyrki kasvattamaan joukkojaan Koreassa ja Mantšuriassa voidakseen heti sodan alussa antaa Neuvostoliitolle ratkaisevan iskun. Kansainvälinen tilanne kärjistyi. Japanin toimet Kauko-idässä uhkasivat suoraan USA:n, Ranskan ja Englannin sijoituksia sekä etuja Kiinassa ja Tyynen Meren alueella.

Kapitalistien leiri hajosi kahtia

Japanin toimet osoittivat kapitalistisen maailman hajonneen toisilleen vastakkaisiin leireihin. Tässä vaiheessa USA:n, Ranskan ja Englannin liittouma oli selvästi voimakkaampi. Se olisi halutessaan voinut nopeasti torjua Japanin suunnitelmat, varsinkin jos olisivat aloittaneet yhteistyön Neuvostoliiton kanssa. Ryhtymättä minkäänlaisiin toimenpiteisiin he yhä toivoivat molempia valtioita heikentävää sotaa Neuvostoliiton ja Japanin välillä. Euroopan tilanteesta huolestunut Ranska ei ollut halukas puuttumaan Kauko-idän tapahtumiin. Englannin hallitus pyrki linjansa mukaisesti kompromissiin Japanin kanssa Kiinan kustannuksella. Ranskan tapaan myös Englantia kiinnosti vain Neuvostoliiton heikentäminen.

USA junaili tilanteen edukseen

USA:lla oli isot sijoitukset Kiinassa ja Japani oli sen pahin kilpailija itäisen Aasian ja Tyynen Meren alueella. Imperialistisia etujaan valvova USA pelkäsi kuitenkin Japanin vastaisen sodan kustannuksia ja käytti puolueettomuus lainsäädäntöään kieltämällä USA:n omistamien alusten käyttämisen sotatarvikkeiden kuljettamiseen alueelle. Japania tämä määräys vain hyödytti, koska se omisti suuren määrän tonnistoa, eikä ollut riippuvainen muiden kuljetuspalveluista. USA:n kauppa Japaniin ei kärsinyt. Länsivallat eivät suoneet ajatustakaan hyökkäyksen kohteeksi joutuneen Kiinan auttamiseksi. Päinvastoin he pelkäsivät, että jos Kiina kykenee ajamaan japanilaiset pois maasta, kykenevät he ajamaan alueeltaan muutkin imperialisti-isännät.

Vain Neuvostoliitto lupasi apua Kiinalle

Vain Neuvostoliitto lupasi auttaa Kiinaa, vaikka mailla ei ollut minkäänlaisia sopimusvelvoitteita. Jo vuoden 1935 lopulla Kiina esitti Neuvostoliitolle kysymyksen mahdollisuudesta saada Neuvostoliitolta aseita siinä tapauksessa, että maa joutuu konfliktiin Japanin kanssa. Tähän Neuvostoliitto vastasi myöntävästi. Kiina kuitenkin toivoi välttävänsä erilaisilla myönnytyksillä aseellisen selkkauksen ja pitkitti neuvotteluja Neuvostoliiton kanssa. Japanin sotilaallinen agressiivisuus kuitenkin voimistui. Japanin suunnitelmiin kuului Mongolian valtaaminen osana tulevaa hyökkäystä Neuvostoliittoon.

Tätä ennakoiden solmivat Neuvostoliitto ja Mongolia keskinäisen suullisen avunantosopimuksen jo v. 1934. Japanin agressiivisuuden lisääntyessä kirjallinen sopimus avunannosta Neuvostoliiton ja Mongolian välillä allekirjoitettiin 12.3.1936. Neuvostoliiton Kiinan lähettiläällä D.V.Bogomolovilla oli 11.2.1937 syytä ilmoittaa Moskovaan, että ellei sopimusta Mongolian kanssa olisi solmittu ajoissa, olisivat Neuvostoliitto ja Japani jo ajautuneet keskenään sotaan.

Kiina empi ottaa vastaan apua Neuvostoliitolta

Kiinan Moskovan lähettiläälle M.M.Litvinov esittikin 11.3.1937 "Tyynen meren avunantosopimuksen" solmimista ja perusteli sitä sillä, että "tällainen sopimus voi tehdä lopun Japanin agressiosta ja turvata rauhan Kaukoidässä". Asiasta käytiin Neuvostoliiton ja Kiinan edustajien kesken 17.5.1937 vuoropuhelu. Kiinan edustajat totesivat tilanteen olevan niin epävarma, että Kiina ei voi ottaa vastuulleen tällaisen esityksen tekemistä. Kiinan edustaja Sun Fo arvioi, että Japani vastustaisi esitystä ja USA vetäytyisi siitä syrjään. Kiinan lähettiläs ilmoitti 16.6.1937 Neuvostoliiton ulkoasiain kansankomissaarille, että pääsyy Kiinan torjuvaan asenteeseen koskien Tyynen meren avunantosopimusta on, että Kiinan hallitus on haluton herättämään tyytymättömyyttä Japanissa. Sopimus voisi sulkea lopullisesti ovet Japanin kanssa solmittavalta kahdenkeskiseltä sopimukselta, johon Tšiang Kai-šek ei ollut menettänyt toivoaan.

Neuvostoliiton Kiinan lähettiläs esitti jo 17.5.1937 Kiinalle myös keskinäistä hyökkäämättömyyssopimusta. Tähänkin esitykseen Kiinan hallitus suhtautui empivästi, mutta ei uskaltanut antaa kielteistä vastausta. Samoin Kiina ei siinä vaiheessa uskaltanut ottaa vastaan Neuvostoliitolta sotamateriaalia peläten riitautuvansa enemmän Japanin kanssa. Samoihin aikoihin teki Australia ehdotuksen Tyynen meren hyökkäämättömyyssopimukseksi. Tätä esitystä Neuvostoliitto kannatti, mutta se kuivui kokoon USA:n vastustuksen vuoksi.

Neuvottelut Saksan ja Japanin välillä alkoivat jo v. 1935 ja ns. antiko- mintern-sopimus maiden kesken allekirjoitettiin 25.11.1936, johon Italia liittyi 6.11.1937. Laajentumistaan Japani alkoi toteuttaa hyökkäämällä 7.7.1937 Kiinaan, joka ajoittui yhteen hitleriläisten Itävallan miehityksen kanssa. Kuvassa kiinalaiset sotilaat ja siviilit yhdessä protestoivat lokakuussa 1937 Japanin Kiinaan tapahtunutta hyökkäystä.

Japanin hyökkäys Kiinaan aloitti Neuvostoliiton avun

Kaikista viivyttelyistä ja myönnytyksistä huolimatta Japanin hyökkäys Kiinaan alkoi 7.7.1937. Neuvostoliitto tuomitsi heti hyökkäyksen toteamalla: "Kyseessä on uusi tärkeä vaihe imperialistien taistelussa Itä-Aasiassa ja Tyynellä merellä, uusi vaihe Kiinan kansan orjuuttamiseen pyrkivän Japanin imperialismin agressiossa". Vasta 12.7.1937 Kiina rohkeni ottaa vastaan sotilasapua Neuvostoliitolta pyytämällä sitä toimittamaan sotamateriaalia ja myöntämään sitä varten luottoa. Lähettiläs Bogomolof sai heti valtuudet ilmoittaa Kiinalle myönnettävästä 100 miljoonan Kiinan dollarin luotosta kuudeksi vuodeksi, joka voidaan maksaa kiinalaisina tavaroina. Neuvottelut saatiin nopeasti päätökseen. Lisäksi 21.8.1937 Neuvostoliiton ehdotuksesta allekirjoitettiin Neuvostoliiton ja Kiinan välinen hyökkäämättömyyssopimus, joka teki Japaniin suuren vaikutuksen. Maaliskuuhun 1938 mennessä Neuvostoliitto toimitti Kiinalle 297 lentokonetta, 82 panssarivaunua, 425 tykkiä, 1825 konekivääriä, autoja, ammuksia ja 10 miljoonaa patruunaa.

Neuvostoliiton ja Japanin sota jäi lännen haaveeksi

Tämä apu heikensi niitä Kiinan porvaripiirejä, jotka olivat myöntyväisiä antautumaan Japanille. Samalla läntisten maiden hallituspiireissä

heräsi toive siitä, että Neuvostoliitto ja Japani ajautuvat nopeastikin sotaan keskenään. Yhdysvaltain Tokion lähettiläs oli tyytymätön siihen, että Japani eteni elokuussa KeskiKiinaan ja valtasi Šanghain. Tyytymättömyyden syynä oli se, kun Japani nyt sitoo kaikki voimansa Kiinaan, niin miten käy Neuvostoliittoa koskevien hyökkäyssuunnitelmien? Länsivaltojen toive Japanin ja Neuvostoliiton välisestä sodasta ei ollut aiheeton, sillä Japani suunnitteli hyökkäystä Neuvostoliittoon. Tähän Japanilla ei riittänyt voimia. Neuvostoliitto otti kuitenkin huomioon mahdollisuuden, että suotuisassa tilanteessa Japani voi aloittaa Neuvostoliiton vastaiset sotatoimet. Neuvostoliiton tuli huomioida sodan mahdollisuus myös länsirajoillaan. Elokuussa 1937 mm. Kiinan Moskovan lähettiläs Tšian Tin-fu ilmoitti Saksan ja Italian lähetystöistä saatujen tietojen perusteella maiden harkitsevan tukitoimia Japanille vastatoimena Neuvostoliiton avusta Kiinalle. Myös Puola asettui Japanin puolelle lupaamalla sille tukensa Kansainliitossa, kun siellä käsitellään Kiinan ja Japanin selkkausta. Puolan hallitus katsoi Puolan olevan Japanin luonnollinen liittolainen.

Länsivaltojen toiveet eivät toteutuneet siksi, että Neuvostoliiton talous ja puolustusvoimat kehittyivät nopeasti. Puna-armeijan miesvahvuus kasvoi vuoden 1936 alun 1,3 miljoonasta vuoteen 1937 1,43 miljoonaan ja maa lujitti puolustustaan Kaukoidässä. Myös neuvostodiplomatia toimi valppaasti.

Itävallan jälkeen hyökkäys kohdistettiin Prahaan

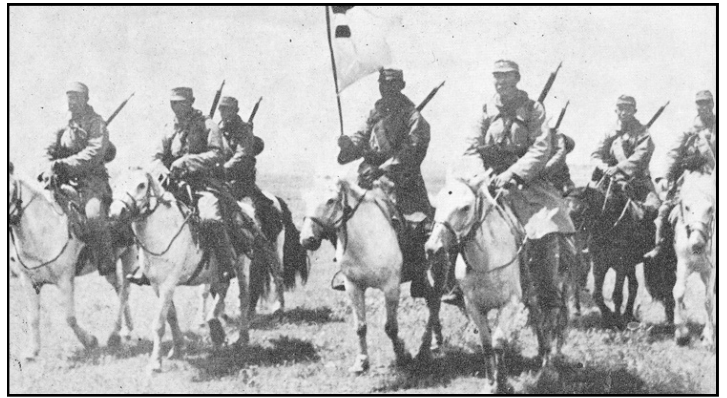
Japanin tunkeutuminen Keski-Kiinaan ja Saksan Itävallan miehitys sattuivat ajallisesti yhteen. Heti näiden tapahtumien jälkeen Saksa alkoi valmistella Tšekkoslovakian valtausta (Grün-suunnitelma). Hitlerin suunnitelmia vaikeutti se, että Tšekkoslovakia oli hyvin varustautunut ja sillä oli avunantosopimukset Ranskan ja Neuvostoliiton kanssa. Siksi Saksan suunnitelmiin kuului ensi vaiheessa maan ulkopoliittinen eristäminen ja sen solmimien sopimusten mitätöiminen. Neuvostoliitto pyrittiin eristämään ulkopoliittisesti. Sudeettisaksalaisten fasistien johtajalle Hitler antoi tehtäväksi esittää maan hallitukselle sellaisia vaatimuksia, joita Tšekkoslovakian hallitus ei missään tapauksessa voi hyväksyä. Tämä Karlovy Varyn ohjelma hyväksyttiin sudeettisaksalaisten fasistien kokouksessa Karlovy Varyssa 23.-24.4.1938.

Neuvostoliitto esitti yhteisiä toimia Hitleriä vastaan

Vielä tässä vaiheessa Saksan voimavarat olivat vähäisemmät kuin niiden maiden, joita Saksa uhkasi. Saksan uhka olisi kollektiivisesti voitu torjua. Neuvostoliitto oli toisella viisivuotiskaudella 1933-1938 siirtynyt teollisuustuotannossa 1. sijalle Euroopassa ja 2. sijalle maailmassa. Sen puolustusteollisuus kasvoi 2,8 kertaisesti ja puolustusvoimat lujittuivat merkittävästi. Ulkoasiain kansankomissaari M. M. Litvinov antoi hallituksensa toimeksiannosta lehdistölle 17.3.1938 lausunnon, jossa hän muistutti, että Neuvostoliitto on valmis noudattamaan Tšekkoslovakialle antamiaan sitoumuksia ja on edelleen valmis osallistumaan kaikkiin kollektiivisiin toimiin Saksan pysäyttämiseksi. Lausunnossa myös muistutettiin, että vielä ei ole myöhäistä pysäyttää Hitler-Saksan agressiota ja laajentumispolitiikkaa. Lausunto toimitettiin eri maiden hallituksille. Tämä ehdotus kollektiivisista toimista rauhan turvaamiseksi ei edelleenkään saanut muiden kannatusta.

Yhteistyö Hitleriä vastaan ei kelvannut länsimaille

Muutaman päivän kuluttua Litvinovin esityksen julkistamisesta Englannin hallitus ilmoitti, että agressiota vastustavat yhteistoimet "eivät välttämättä osoittaudu Euroopan rauhanpyrkimyksien kannalta myönteisiksi". Englannin hallituksen ulkopoliittisessa komiteassa arvioitiin 18.3.1938, että yhteisymmärryksen saavuttamiseksi Saksan kanssa ei pidä vastustaa Saksan yliherruuteen Keski-Euroopassa tähtääviä rauhanomaisia toimia. Halifax totesi, että tšekit ja ranskalaiset on saatava uskomaan, että paras ratkaisu on saksalaisten ja tšekkien välinen kompromissi. Myöskään Ranskan hallitus ei tukenut Neuvostoliiton esitystä Saksan ja Italian vastaisesta yhteisrintamasta, vaikka Saksa uhkasi Ranskan liittolaista Tšekkoslovakiaa. Englannin hallitus myös tiedotti Ranskalle 22.3.1938, että Ranskan ei ole syytä toivoa apua Englannilta, jos se ryhtyy sotatoimiin Tšekkoslovakian puolustamiseksi. USA:n hallitus ei vastannut Neuvostoliiton esitykseen.

Japani miehitti Korean jo v.1910 ja Mantšurian v. 1931. Nämä imperialistiset pyrkimykset tekivät Japanista soveliaan liittolaisen Hitlerille.Ratsuväen käyttö Mantšuriassa tuotti nopeita tuloksia Kiinan heikompaa armeijaa vastaan ja Japani saattoi valmistella sieltä käsin hyökkäystä muualle Kiinaan sekä Neuvostoliittoon.

Neuvostoliitto piti kiinni Prahan ja Pariisin kanssa tekemistään sopimuksista

Toukokuussa 1935 allekirjoitetun sopimuksen mukaan Neuvostoliitto auttaa Tšekkoslovakiaa siinä tapauksessa, että apua antaa myös Ranska. Neuvostoliitto ilmoitti nyt valmiutensa mennä tätä muodollista sopimusta pidemmälle ja olevansa kaikissa tilanteissa valmis auttamaan Tšekkoslovakiaa sotilaallisesti, jos se joutuu Saksan hyökkäyksen kohteeksi, myöskin siinä tapauksessa, että Ranska kieltäytyy sotilaallisen avun antamisesta. Tietenkin Neuvostoliiton avun edellytys oli, että Tšekkoslovakia itse ryhtyy vastarintaan ja pyytää apua. Puhuessaan 26.4.1938 tämän vahvisti Neuvostoliiton presidentti M.I. Kalinin. Samoin toukokuussa 1938 puolivälissä keskustellessaan Tšekkoslovakian kommunistisen puolueen pääsihteerin K. Gottwaldin kanssa asian vahvisti myös pääsihteeri J.V. Stalin.

Englannin hallituspiirit pyrkivät kaikin keinoin estämään Ranskan avun tšekeille, jos maa joutuu hitleriläisten hyökkäyksen kohteeksi. Englannin lähetystö ilmoitti 9.5.1938 Saksan ulkoministerille, että mikäli Saksa ilmoittaa Englannille pyrkimyksistään Tšekkoslovakian suhteen, niin Englannin hallitus painostaa Tšekkien hallitusta myöntymään Saksan vaatimuksiin. Neuvostoliitto oli tietoinen Englannin asenteesta. Chamberlainin ajatus oli edelleen neljän vallan sopimuksen (Italia, Ranska, Englanti ja Saksa) saavuttaminen. Ranskan hallituksella ei ollut enää omaa poliittista linjaa, vaan se kulki Englannin narussa. Ranskan ulkoministeri Bonnet tunnusti keskusteluissa Bullittin kanssa, että ilman Englantia Ranska ei aio auttaa Tšekkoslovakiaa. Bonnet kuitenkin totesi, että julkisuudessa hänen tulee puhua päinvastaisesti, kuten Ranskan hallitus muutoinkin menettelee. Saman asian tunnusti Ranskan pääministeri USA:n Ranskan lähettiläälle Daladier Bullittille 9.5.1938. Tämän johdosta Tšekkoslovakian hallitsevat piirit asettivat omat etunsa maan ja kansan asioiden edelle ja vajosivat antautumis-mielialaan, eivätkä halunneet tehdä vastarintaa Saksalle pelkästään Neuvostoliiton tuella. Vielä toukokuun puolivälissä 1938 Kansainliiton täysistunnossa Pariisissa Litvinov tavatessaan Bonnet'n ja Halifaxin ehdotti, että Ranskan, Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian yleisesikuntien edustajat harkitsisivat yhdessä konkreettisia Saksan vastaisia sotilaallisia toimia, joihin näiden kolmen maan tulisi ryhtyä. Herrat eivät olleet tyytyväisiä Litvinovin esityksen johdosta.

Toukokuun kriisi pohjusti Münchenin lehmäkauppaa

Länsimaiden asenteen johdosta hitleriläiset uskalsivat nopeuttaa tapahtumien kulkua. Saksa alkoi 19.- 20.5.1938 keskittää joukkojaan nopeassa tahdissa Tšekkoslovakian rajalle. Tämän johdosta Tšekkoslovakia suoritti joukkojensa liikekannallepanon nopeasti ja hyvin järjestyneesti. Yllättäen maan armeija olikin valmis antamaan vastaiskun hyökkääjälle. Chamberlain ja Dalarier hätään-

tyivät. Ranskan oli pakko antaa Tšekkoslovakiaa tukeva lausunto. Myös Englanti oli pakotettu jättämään 21.5.1938 Saksalle muistion, jossa se totesi, että selkkauksen sattuessa Ranska joutuu puuttumaan tapahtumiin ja silloin Englanti ei voi taata, etteikö se joutuisi puuttumaan tapahtumiin. Samanaikaisesti Englanti kuitenkin vakuutti Hitlerille tekevänsä voitavansa "sudeettikysymyksen selvittämiseksi rauhanomaisin keinoin". Epävarmuus nopeasta sotilaallisesta menestyksestä ja huoli epäsuotuisasta kansainvälisestä tilanteesta pakottivat Hitlerin perääntymään väliaikaisesti sudeettialueen miehityksestä. Englanti ilmoitti virallisesti 22.5.1938 Ranskalle, että Englanti ei auta Ranskaa, jos se puolustaa Tšekkoslovakiaa Hitlerin hyökkäykseltä. Samanaikaisesti Englannin hallitus alkoi painostaa Tšekkoslovakiaa vaatimalla, että maan hallituksen tulee suostua selvittämään selkkauksen rauhanomaisesti. Saman sisältöisen esityksen teki myös Ranska. Näin ne vaativat, että Tšekkien tulee luovuttaa sudeettialueensa Saksalle. Käytännössä Englanti alisti Ranskan ja Tšekkoslovakian hallitukset valvontaansa. Englannin hallituspiireillä ei ollut aikomustakaan tehdä vastarintaa fasisteille, vaan alkoivat aktivoida toimintaansa tehdäkseen hyökkääjän kanssa "lehmäkaupat" muiden maiden kustannuksella.

Heikki Männikkö
(jatkuu)

Osa 5, KÄ 2/2018, (23.4.2018)

Kriisi kärjistyi sodan partaalle syksyllä 1938

Ranskan lähettilään Philipps'n välityksellä Englanti ilmoitti 22.5.1938 Pariisiin, että ei auta Ranskaa, jos se v. 1935 sopimuksen mukaisesti puolustaa Tšekkoslovakiaa Hitleriä vastaan. Ranskan ulkoministeri Bonnet totesi, ettei Ranska aloita sotatoimia Tšekkoslovakian puolesta neuvottelematta Lontoon kanssa sekä painostaa Tšekkoslovakiaa sudeettikysymyksen "rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi" ja jos Tšekkoslovakia osoittaa ajattelemattomuutta, ilmoittaa Ranska olevansa vapaa velvoituksistaan.

Silloin USA:n Pariisin lähettiläs Bullit laittoi Rooseveltille sähkeen. Siinä hän pelotteli Rooseveltia, että mikäli Ranska joutuu sotaan Tšekkien puolesta, merkitsee se koko Länsi-Euroopan perikatoa ja johtaa Bolševismin voittoon Euroopassa. Bullit ehdotti ratkaisuksi Ranskan vapautumiseksi sitoumuksistaan Tšekkoslovakialle, että USA tekisi aloitteen neljän vallan konferenssista (Ranska, Englanti, Italia ja Saksa), johon voisi osallistua myös USA. USA:n hallitus ei halunnut ottaa harteilleen petosta Tšekkoslovakian luovuttamisesta fasisteille ja jättäytyi myöhemmin konferenssin ulkopuolelle.

Halifax ja Bullit pitivät välttämättömänä Ranskan vapauttamista Tšekkoslovakiaa koskevista sitoumuksista. Myös Hitler esitti ajatuksen Tšekkoslovakian muuttamisesta suurvaltojen tunnustamaksi puolueettomaksi valtioksi. Halifaxin mukaan puolueettomuus mitätöisi sen Ranskan ja Neuvostoliiton kanssa tekemät sopimukset. Neuvostoliitto näki, että kasvavasta Saksan hyökkäysuhasta huolimatta länsivaltojen diplomatia keskittyi vain Hitlerin Keski-Eurooppaa koskevien hyökkäyssuunnitelmien sallimiseen. Litvinovin tehtäväksi annettiin 23.8.1938 ilmoittaa, että Neuvostoliitto pitää kiinni Ranskan ja Tšekkoslovakian kanssa solmituista sopimuksista.

Neuvostoliitto osoitti linjansa teoilla

Huhtikuussa 1938 Japani keskitti joukkojaan Neuvostoliiton rajalle ja aloitti sotatoimet 29.7.1938 miehittämänsä Korean ja Neuvostoliiton rajalla Hasan-järven luona. Aiemmin Japani vaati edustajansa välityksellä Neuvostoliittoa vetämään rajavartijansa pois alueelta, jonka se ilmoitti kuuluvan miehittämäänsä Koreaan. Japanin tavoite oli katkaista Neuvostoliiton ja Kiinan välinen rautatieyhteys sekä tukea liittolaisensa Saksan toimia Itävallan ja Tšekkoslovakian suhteen. Elokuun alussa Neuvostoliiton vakinaiset asevoimat pakottivat Japanin perääntymään. Hasanjärven taisteluun keskittivät Japani ja Neuvostoliitto kumpikin n. 20000 sotilasta. Japanin tappio helpotti Kiinan Japanin miehitystä vastaan käymää taistelua. Jo tammikuussa 1938 Kiinan hallitus lähetti Neuvostoliittoon, Ranskaan ja Englantiin Sun Fo'n johdolla valtuuskunnan pyytääkseen apua Japanin miehityksen vastaisessa taistelussaan. Keskustelussa 19.5.1938 neuvostoviranomaisten kanssa Moskovassa totesi Sun Fo Ranskan ja Englannin asenteen Kiinan auttamiseksi olleen hyvin kielteinen. Uusi Neuvostoliiton ja Kiinan välinen sopimus sotilasavusta Kiinalle allekirjoitettiin 1.7.1938.

Puna-armeijalaisia Khasan järven tais- teluissa elokuussa 1938. Neuvostoliitto kykeni puolustamaan rajojaan ja täyttämään kansainväliset velvoitteensa.

Tšekkien, Neuvostoliiton ja Ranskan sopimus este Saksan laajentumiselle

Tilanne Euroopassa kiristyi. Englantilaiset laittoivat Prahaan 3.8.1938 Lordi Runcimanin välittämään sudeettisaksalaisten natsien ja Tšekkoslovakian hallituksen välisiä neuvotteluja. Tšekkien painostus alkoi silloin voimistua. Neuvostohallitus selvitti 22.8.1938 Saksan lähettiläälle von Schulenburgille, ettei Saksaa huolestuta sudeettisaksalaisten asiat, vaan se haluaa vallata maan kokonaan". Jos syttyy sota, tulee Neuvostoliitto, jolla on avunantosopimus Tšekkoslovakian kanssa, täyttämään sopimukseen sisältyvät velvoitteensa. Myös Ranskan asiainhoitaja Payart tiedusteli 1.9.1938 Neuvostoliiton toimenpiteitä Saksan mahdolliseen hyökkäykseen mainiten samalla, että Puola ja Romania kieltäytyvät antamasta neuvostojoukoille lupaa kulkea alueensa kautta. Payartille vastattiin virallisesti, että Neuvostoliitto täyttää sopimuksiin liittyvät velvoitteensa. Samalla toimitettiin Ranskalle ehdotus, jossa (1) kehotettiin Ranskaa viemään asia Kansainliittoon, (2) pyydettiin Ranskaa kutsumaan neuvonpitoon Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton armeijoiden edustajat tilanteen vaatimien tehtävien johdosta ja (3) pyydettiin Ranskaa kutsumaan Ranskan, Englannin ja Neuvostoliiton edustajat laatimaan Hitlerille kehotuksen olla ryhtymättä minkäänlaisiin sotaseikkailuihin. Nämä lausunnot saatettiin huolellisesti Ranskan hallituksen tietoon, koska Bonnet ja Halifax pyrkivät silloin peittämään kaikki tosiasiat "villaisella". Myös Moskovan Englannin lähettilään Ivan Maiskin kautta asia saatettiin Englannin hallituksen tietoon. Tässäkään vaikeassa tilanteessa Englannin ja Ranskan hallitukset eivät kommentoineet mitenkään Neuvostoliiton ehdotuksia.

Chamberlain ja Hitler "neuvottelevat" Tšekkoslovakian neutraloimisesta

Chamberlain kehitteli suunnitelman matkustaa tapaamaan Hitleriä tavoitteenaan sopia kahdenkeskisissä keskusteluissa Saksan ja Englannin ristiriidat. Salaisissa suunnitelmissa Chmberlain valmistautui pitkälle meneviin myönnytyksiin. Englannin hallitsevat piirit olivat valmiita luovuttamaan sudeettialueen Saksalle. Ranskan hallitus katsoi 13.9.1938 neljän vallan konferenssin tarpeelliseksi. Englannin ja Ranskan hallituspiireissä konferenssin päämääränä pidettiin sudeettialueiden luovuttamista Saksalle sekä "Venäjän karkottamista Euroopasta". Tšekkoslovakian ja sudeettialueiden neuvottelut ajautuivat umpikujaan ja Englannin hallituspiireissä päätettiin 13.9.1938 toteuttaa Chamberlainin matka tapaamaan Hitleriä. Matkan tärkeimmäksi tavoitteeksi Englannin hallitus hyväksyi sudeettialueen liittämisen Saksaan Hitlerin tavoitteiden mukaisesti. Kyse ei ollut siitä, miten saadaan Hitler luopumaan hyökkäyssuunnitelmistaan vaan siitä, miten Tšekit saa-

Euroopan markkinamiehet tulossa Münchenin lehmäkaupoille. Chamberlain 2. oikealla esiintyy tässä vastaanottajineen Münchenin lentokentällä.

daan luopumaan sudeettialueesta. Chamberlainin suunnitelma edellytti Tšekkoslovakian luopuvan linnoitetuista rajoistaan ja irtisanoutumista Neuvostoliiton ja Ranskan kanssa solmimistaan avunantosopimuksista.

Hitler lähipiirineen oli ymmärtänyt Chamberlainin olevan kypsä pitkälle meneviin myönnytyksiin. "Herrat" tapasivat 15.9.1938 Berchtesgadenissa. Chamberlain yritti keskustelua toivomalla Englannin ja Saksan lähentymistä ja yrittäen vaihtaa mielipiteitä maiden politiikasta. Hitler ei halunnut ollenkaan pohtia tällaisia asioita, vaan johti keskustelun häntä kiinnostaviin konkreettisiin asioihin ja vaati suoraan sudeettialueen luovuttamista Saksalle uhaten moneen otteeseen maailmansodalla. Hän vaati Tšekkoslovakian sopimien avunantosopimusten mitätöimistä. Chamberlain saattoi vain myöntyä näihin vaatimuksiin, mutta ilmaisi, että hänen on ensin keskusteltava oman maansa ja Ranskan hallituksen kanssa.

Sotaan johtava petos saa muotonsa

Lontoossa pidettiin 18.9.1938 Englannin ja Ranskan pääministerien pikakokous. Siellä hyväksyttiin Hitlerin vaatimus Tšekkoslovakian jaosta. Nämä fasistien apurit jättivät Tšekkoslovakian hallitukselle ennen kuulumattoman ehdotuksen heidän maahansa kuuluvan sudeettialueen luovuttamisesta Hitlerin Saksalle. Paatuneimmat hallitsevien piirien edustajatkin kauhistuivat päätöstä. Ranskan Lontoon lähettiläs Corbin tunnusti USA:n lähetystön edustajille tämän olevan "Ranskan hallituksen häpeällisin teko vuosiin". Roosevelt sanoi, että esitys vaatii "kaikkein hirveintä ja säälimättömintä uhrausta, mitä koskaan on yhdeltäkään valtiolta vaadittu".

Tšekkoslovakian asiainhoitaja pyysi 20.9.1938 USA:n hallitukselta edes jonkinlaista Tšekkoslovakiaa puolustavaa lausuntoa. Pyyntö jätettiin huomiotta. Tšekkien hallitus kääntyi 19.9.1938 vielä Neuvostoliiton puoleen ja pyysi nopeasti vastausta seuraaviin kysymyksiin: (1) Antaako Neuvostoliitto sopimuksen mukaan Tšekkoslovakialle apua, jos näin tekee myös Ranska ja (2) Auttaako Neuvostoliitto Tšekkoslovakiaa myös Kansainliitossa? Seuraavana päivänä neuvostohallitus vastasi myönteisesti kysymyksiin. Moskovan Prahan lähettiläs toimitti vastauksen maansa hallitukselle ja asia tiedotettiin myös Ranskan hallitukselle. Neuvostoliiton ulkoasiain kansankomissaari Litvinov puhui seuraavana päivänä 21.9.1938 Kansainliiton yleiskokouksessa ja toisti Ranskan hallitukselle 2.9.1938 ja Tšekkoslovakian hallitukselle 20.9.1938 tekemänsä esitykset. Litvinov kehotti Kansainliittoa puuttumaan selkkaukseen ja ryhtymään toimenpiteisiin Saksan agression pysäyttämiseksi. Kansainliitto ei ottanut asiaa edes käsittelyyn.

Tšekkoslovakiaa peloteltiin bolševismin uhalla

Englannin ja Ranskan lähettiläät ilmoittivat 21.9.1938 Tšekkien hallitukselle: "Jos Tšekit yhtyvät venäläisiin, sota saattaa muuttua ristiretkeksi bolševikkeja vastaan. Silloin Englannin ja Ranskan hallitusten on hyvin vaikea pysytellä syrjässä". Painostuksen tuloksena Tšekkien hallitus hyväksyi Englannin ja Ranskan esitykset. Vielä tämän jälkeenkin Tšekit tiedustelivat Neuvostoliiton asennetta muuttuneessa tilanteessa. Neuvostoliitto ilmoitti olevansa edelleenkin valmis noudattamaan maiden välisen sopimuksen ehtoja. Litvinov toisti tämän jälkeen 23.8.1938 Kansainliitossa Neuvostoliiton kannan pysyvän ennallaan.

Englannin hallitus halusi myös täsmentää Neuvostoliiton kannan. Litvinov keskusteli brittien hallitusedustajien kanssa 23.9.1938 Genevessä. Hän muistutti 17.3.1938 neuvostohallituksen esityksestä, jonka mukaan tulisi kutsua koolle Neuvostoliiton, Ranskan ja Britannian yhteinen konferenssi suunnittelemaan ja organisoimaan Saksan vastaisia toimia. Litvinov muistutti myös, että asia tulisi käsitellä Kansainliitossa. Näitä esityksiä ei tuotu Ranskan ja Englannin hallitusten pöydälle ja maiden hallituspiireissä katsottiin esitysten merkitsevän bolševismin asemien vahvistamista kaikkialla maailmassa. Neuvostoliitto kuitenkin kannatti koko kriisin ajan kollektiivisen turvallisuuden ajatusta eli Neuvostoliiton ja länsivaltojen Saksan vastaisen liiton muodostamista.

Mikään ei horjuttanut Neuvostoliittoa

Myös Puola keskitti joukkojaan Tšekkoslovakian rajalle. Puolan Ranskan sotilasasiamies ilmoitti Ranskan yleisesikunnalle, että saksalaisten joukkojen tunkeutuessa sudeettialueelle, Puola miehittää Slovakian, joka jaetaan Puolan ja Unkarin kesken. Silloin neuvostohallitus toimitti 23.9.1938 Puolan hallitukselle muistion, jossa todettiin Neuvostoliiton pitävän Puolan tunkeutumista Tšekkoslovakiaan agressiona ja irtisanovan Puolan kanssa solmimansa hyökkäämättömyyssopimuksen. Tämä lausunto toimitettiin välittömästi Puolan hallitukselle sekä Tšekkoslovakian Moskovan lähettiläälle Fierlingerille. Neuvostoliitto oli päättävästi Tšekkien puolella.

Tilanne oli vaarallinen myös Neuvostoliitolle, sillä siinä vaiheessa Saksa ja Puola suunnittelivat vielä yhteistä sotaretkeä Neuvostoliittoa vastaan. Romania ilmoitti olevansa Puolan kanssa liitossa, jos Keski-Euroopassa syntyy aseellinen selkkaus. Japanin asenne muuttui yhä uhkaavammaksi. Göring ilmoitti Englannille 26.9.1938, että Saksan ja Neuvostoliiton välisen sodan syttyessä Japani hyökkää Neuvostoliittoon. Tokiosta Neuvostoliiton lähetystö ilmoitti Japanin lehdistön käyvän vihamielistä kampanjaa Neuvostoliittoa vastaan ja olevan täysin Hitlerin kannalla.

Neuvostoliitto ei horjunut sitoumuksistaan, vaan valmistautui ajoissa mahdolliseen sotatoimeen Tšekkoslovakian puolustamiseksi. Puna-armeijan pääsotaneuvosto muutti jo 26.6.1938 ValkoVenäjän ja Kiovan sotilaspiirit erikoissotilaspiireiksi, joissa aloitettiin kuuden armeijaryhmän muodostaminen. Kriisin kärjistyttyä 21.9.1938 määrättiin Vinnitsan ryhmä taisteluvalmiiksi ja siirrettiin rajan läheisyyteen. Taisteluvalmiiksi saatettiin yksi PsAK, 30 jv-div, 10 RVD, kolme ErPsPr, 12 LentoPr ym. Tšekkoslovakiaan lähettämistä varten oli valmiina mm. 246 pommikonetta ja 302 hävittäjää. Nämä tiedot reaaliaikaisista neuvostojoukkojen keskittämisistä toimitettiin 25.9.1938 Ranskan yleisesikunnan päällikölle Gamelille. Tilanteen kiristyessä syyskuun viimeisinä päivinä taisteluvalmiutta lisättiin. Liikekannallepanoon lisättiin useita sotilaspiirejä ja asevoimiin kutsuttiin n. 330 000 henkilöä.

Hitler piti länsimaita pilkkanaan

Hitler ja Chamberlain tapasivat uudelleen 22.9. Godesbergissä. Chamberlain kertoi saaneensa nyt Englannin, Ranskan ja Tšekkoslovakian hallituksilta suostumuksen sudeettialueen luovuttamiseksi Saksalle. Hitler kuitenkin vastasi pilkallisesti: "Olen pahoillani, mutta se ei enää riitä". Hitler esitti vaatimuksen, että alue on luovutettava heti 26.- 28.9.1938. Samalla hän esitti, että eräitä Tšekkien alueita on luovutettava Puolalle ja Unkarille sekä uhkaili sodalla, ellei näitä vaatimuksia täytetä. Tästä Godesbergin neuvottelusta käytiin Englannin hallituksessa kolme pitkää istuntoa. Päätettiin lähettää Berchtesgadenin ja Godesbergin neuvotteluihin osallistunut Horace Wilson viemään Hitlerille viestiä. Siinä esitettiin konkreettisia toimia, miten sudeettialueen luovuttaminen Saksalle tapahtuisi, sekä pyydettiin painostamaan

Tšekkoslovakiaa rauhanomaisin keinoin. Wilson ja mukana ollut Englannin Berliinin lähettiläs Nevile Henderson vakuuttivat Hitlerille Englannin hallituksen kykenevän painostamaan Tšekkoslovakian hallitusta siten, että sudeettialueen luovutus tapahtuisi ilman vähäisintäkään viivytystä. Wilsonin luettua Chamberlainin kirjeen Hitler totesi: "Englantilaisten vetoomukset ei liikuta minua. Tuo vanha haiseva koira on nähtävästi tullut hulluksi, jos luulee voivansa vaikuttaa minuun tällä tavoin".

Sotaa valmisteltiin Münchenin lehmäkaupoilla

Kriisin selvittämiseksi alettiin järjestellä kansainvälistä tapaamista. Bullit teki aloitteen Ranskan, Englannin, USA:n, Saksan, Italian ja Puolan edustajien konferenssista. Hän piti oleellisena Puolan osallistumista ja sitä, että Neuvostoliitto suljettiin konferenssista pois. USA:n, Englannin ja Saksan edustajien yhteydenpidon tuloksena päätettiin järjestää 29.-30.9.1938 Münchenissä Englannin, Ranskan, Saksan ja Italian asiaa käsittelevä konferenssi. Tšekkoslovakiaa ja Neuvostoliittoa ei tapaamiseen kelpuutettu mukaan. Konferenssissa Hitlerin tavoitteet esitti muodollisesti Mussoliini. Englannin ja Ranskan pääministerit Chamberlain ja Daladier ylistivät kilvan näitä ehdotuksia. Hitler kerskui myöhemmin, että "Münchenissä Tšekkoslovakia tuotiin hänelle tarjottimella sen ystävien toimesta". Neuvottelusalin aulassa Tšekeille ilmoitettiin vain neuvottelujen tulokset, eli näytettiin Tšekkoslovakian kartta, johon oli punaisella musteella piirretty valtion uudet rajat. Paperin nähtyään Tšekkoslovakian edustajat totesivat: "Se on pöyristyttävää! Tämä on säälimätöntä ja rikollisen tyhmää!". Sopimuksen seurauksena Tšekkoslovakia menetti 20 prosenttia pinta-alastaan. Menetetyllä alueella sijaitsi yli puolet maan kivihiili- ja 80 % ruskohiilivaroista sekä 70 % sementti-, rauta- ja terästeollisuudesta sekä 70 % sähköntuotannosta ja puolet metsävaroista. Maa menetti lähes kaikki maanpuolustukseen rakennetut linnoitetut rajansa ja tuli näin puolustuskyvyttömäksi.

Ennen Münchenistä lähtöään Chamberlain halusi keskustella kahdestaan Hitlerin kanssa. Tähän Hitler suostui. Chamberlain toivoi, ettei Tšekkoslovakia hylkäisi nyt tehtyä päätöstä ja ilmaisi, ettei Hitlerin tarvitse enää pelätä, että Tšekkoslovakiaa tullaan käyttämään Venäjän agression sillanpäänä. Hän korosti, että Englanti ei tule ajamaan Saksan taloudellisen ja sotilaallisen saartamisen politiikkaa KaakkoisEuroopassa.

Tavoite oli ohjata Saksa hyökkäämään itään

Münchenin sopimus muutti ratkaisevasti Euroopan tilanteen. Itävallan sekä Tšekkoslovakian osittainen kaappaaminen oli hitleriläisten ensimmäinen vaihe suunnitelmissa koko Euroopan valtaamiseen. Englannin ja Ranskan Versailles'n rauhan jälkeinen hegemonia mitätöitiin. Ribbentrop lausui Münchenin jälkeen, että Chamberlain allekirjoitti tänään brittiläisen imperiumin kuolemantuomion. Tälle länsivaltojen politiikalle, joka saavutti tähänastisen huippunsa Münchenissä, oli vain yksi selitys. Sen avulla haluttiin ohjata Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon, ja siksi Hitlerille annettiin vapaat kädet itäisen- ja kaakkoisen Euroopan suuntaan. Monen muun ohella tämän mainitsi mm. historioitsija Wheeler-Bennet: "Münchenin kaudella Englannin hallitsevien piirien keskuudessa oli salainen haave ohjata Saksan hyökkäys itään, jolloin vastapuolet kuluttaisivat voimansa Venäjän aroilla." Lähihistoria on osoittanut, miten paljon tällaisilla toiveilla oli katettu.

Heikki Männikkö
(jatkuu)

Osa 6, KÄ 3/2018, (18.6.2018)

Englanti ja Ranska kuvittelevat olevansa turvassa

Englannissa uskottiin nyt Münchenin lehmäkaupan sekä Englannin ja Saksan hyökkäämättömyysjulistuksen jälkeen Saksan agressiion suuntautuvan itään. Ranskassa alettiin myös uskoa maan olevan turvassa Hitlerin kanssa 6.12.1938 allekirjoitetun hyökkäämättömyysjulistuksen jälkeen. Englanti ja Ranska tavoittelivat Eurooppaa, jossa neljä vahvaa valtiota yhdessä määräisi maanosan kehityksen. Tässä vaiheessa ei vielä yleisesti tiedetty, että kolme viikkoa Münchenin lehmäkauppojen jälkeen Hitler antoi ohjeet koko Tšekkoslovakian miehityksestä. Samanaikaisesti suunniteltiin Saksan johtaman Suur-Ukrainan perustamista.

Münchenin sopimuksen jälkeen Chamberlain esitteli Lontoossa Hitlerin allekirjoittamaa asiakirjaa. Sen piti varmistaa rauha meidän aikanamme. Maaliskuussa 1939 Hitleriläiset kuitenkin sopimuksesta välittämättä ylittävät Tšekkoslovakian rajan ja etenivät taistelutta Prahaan.

Puola yrittää hyötyä tilanteesta

Itävallan valloituksen yhteydessä Puola tuki Hitleriä. Palkkiona tästä se havitteli itselleen Liettuaa. Tämän esti silloin Neuvostoliiton jyrkkä ilmoitus, että Neuvostoliitto ei voi jäädä sivustakatsojaksi, jos Liettuaan hyökätään. Münchenin lehmäkaupan yhteydessä Puola esitti myös uhkavaatimuksen Tšekkoslovakialle Tesinin alueen luovutuksesta. Puolan 30.9.1938 tekemään tiedusteluun auttaako Saksa Puolaa, jos maa joutuu selkkaukseen Neuvostoliiton kanssa, vastasi Saksa hyvin myönteisesti. Heti tämän jälkeen esitti Ribbentrop 24.10.1938 Puolan ja Saksan ongelmien yhteisratkaisua. Esityksen mukaan (1) Danzig yhdistettäisiin Saksaan, (2) Saksan ulkopuolella kulkeva autotie ja rautatie rakennettaisiin Puolalle kuuluvan Pomorzen kautta, (3) Saksan ja Puolan hyökkäämättömyyssopimusta jatketaan 25 vuotta, (4) Maat toimivat yhdessä juutalaisten karkottamiseksi ja ajavat yhteistä politiikkaa Neuvostoliiton suhteen Antikominternsopimuksen pohjalta. Kuitenkin jopa Puolan porvarien ja tilanherrojen taantumushallitus ymmärsi esityksen olevan testi, joka osoittaa, missä määrin Puola on myöntyväinen politiikkaan, joka johtaa maan antautumiseen Saksalle. Neuvottelut päättyivät tuloksetta.

Keväällä 1939 maaliskuun alussa hitleriläiset tekivät päätöksen koko Tšekkoslovakian miehittämisestä, jonka jälkeen Saksan käsissä olisivat Unkari, Romania ja Jugoslavia. Puolan suhteen Hitlerin suunnitelmat muuttuivat. Kun aiemmin oli ollut tarkoitus ottaa Puola mukaan Neuvostoliiton vastaiseen sotaan, niin nyt suunniteltiin Puolan jakoa t. valtausta. Saksan joukot valtasivat koko Tšekkoslovakian 15.-16.3.1939. Münchenin sopimuksen mukaisesti Englanti ja Ranska olivat sitoutuneet takaamaan Tšekkoslovakian uudet rajat. Tässä tilanteessa ne eivät tehneet yhtään mitään Tšekkoslovakian auttamiseksi.

Neuvostoliiton asema vaikea Münchenin jälkeen

Münchenin sopimuksen seurauksena Neuvostoliiton asema muuttui vaikeaksi. Se oli täysin eristetty. Ranskan ja Tšekkoslovakian kanssa tehdyt sopimukset oli mitätöity. Neuvostoliiton politiikalle merkittävän Kansainliiton toiminta kävi olemattomaksi. Neuvostoliiton ulkopolitiikan pääkohdat esiteltiin silloin NKP:n keskuskomitean toimintaselostuksessa puolueen 18. edustajakokoukselle 10.3.1939. Siinä varoitettiin länsivaltoja, että heidän vaarallinen pelinsä saattaa koitua heidän omaksi poliittiseksi tappiokseen. Toimintaselostuksessa painotettiin Neuvostoliiton kannattavan rauhanomaisia ja läheisiä ystävyyssuhteita kaikkiin maihin, jotka vastavuoroisesti noudattavat samanlaisia suhteita Neuvostoliittoon, eivätkä loukkaa maan etuja tai alueellista koskemattomuutta.

18.3.1939 Neuvostoliitto lähetti Saksalle jyrkkäsanaisen nootin, jossa todettiin Saksan toimien olevan väkivaltaisia ja agressiivisia. Siinä neuvostohallitus ilmoitti, ettei voi hyväksyä Tšekkoslovakian liittämistä Saksan valtakuntaan. Pian Münchenin jälkeen Ranska ja Englanti saivat huo-

mata, että Saksa ei tavoitellut pelkästään Neuvostoliiton eristämistä vaan yhtä suuressa määrin Ranskan ja Englannin aseman horjuttamista Euroopan kysymysten ratkaisemisessa. Vuoden 1939 keväällä kävi selväksi että Hitler ei aikonut ollenkaan hyökätä itään vaan ensi kädessä länteen. Chamberlainin ja Daladier'n politiikka, jota he Münchenissä toteuttivat, kärsi täydellisen vararikon.

Englanti ja Ranska näkevät tulleensa petetyiksi

Kevääseen 1939 tullessa Natsien Saksa vahvisti asemiaan Euroopassa nopeaan tahtiin. Hitler ei enää edes peitellyt sitä, että ei aio ollenkaan ottaa huomioon Ranskan ja Englannin näkemyksiä Euroopan asioista päätettäessä. Siinä vaiheessa hitleriläiset olivat jo ottaneet seuraavaksi uhrikseen Puolan. 7.4.1939 Mussoliinin Italia valloitti nopealla iskulla Albanian. Ranska ja Englanti hätääntyivät, koska 15.3.1938 Saksa miehitti Münchenin sopimuksesta piittaamatta Tšekkoslovakian kokonaan ja 22.3.1938 Liettuan Klaipedan. Saksa oli kolmen viikon kuluessa tehnyt kolme agressiota. Ranska ja Englanti tiesivät nyt tulleensa petetyiksi, mutta pyrkivät edelleen sopimukseen Hitlerin kanssa. Pelotellakseen Hitleriä ne antoivat jonkinlaiset turvallisuustakuut Saksan uhkaamille Euroopan pikkuvaltioille. Englannin ja Puolan yhteinen tiedonanto annettiin 6.4.1938 keskinäisestä avunannosta. Ei kuitenkaan ollut selvää, mitä se käytännössä merkitsi. Ranskan hallitus vahvisti olevansa valmis täyttämään Ranskan ja Puolan liittolaissopimuksesta johtuvat velvoitteensa ja antamaan Puolalle apua, jos sen kimppuun hyökätään. 13.4.1938 Englanti myönsi Romanialle ja Kreikalle yksipuoliset turvallisuustakuut. Samana päivänä Ranska antoi samanlaisen julkilausuman yksipuolisista turvallisuustakuista Kreikalle ja Romanialle.

Neuvostoliitto tekee uuden esityksen

Vasta näiden em. tapahtumien jälkeen Englannin hallitus esitti neuvostohallitukselle, että se antaisi Puolalle ja Romanialle samanlaiset yksipuoliset turvallisuustakuut, kuin Englanti ja Ranska olivat myöntäneet Puolalle, Kreikalle ja Romanialle. Tämä esitys pakotti neuvostohallituksen miettimään jälleen kysymystä, millä toimenpiteillä voidaan ehkäistä fasistien uudet agressiot. Oli aivan selvää, että toisen maailmansodan ehkäisemiseksi oli luotava sellainen voimaryhmittymä, jota vastaan Hitler ja Mussoliini eivät lähtisi koettelemaan voimiaan. Englannin Neuvostoliitolle nyt tekemä esitys ei ollenkaan vastannut tällaisia vaatimuksia, eikä luonut minkäänlaista yhteenliittymää hyökkäyssodan estämiseksi. Se ei myöskään edellyttänyt minkäänlaisia sotilaallisia konventioita, joissa sovittaisiin, miten hyökkäyksen sattuessa osapuolet antavat toisilleen ja hyökkäyksen uhrille sotilaallista apua. Kaikilla argumenteilla arvioituna Englannin ehdotus oli hyödytön tilanteessa, jossa yhdessä joudutaan torjumaan hyökkääjää. Neuvostoliitto oli pakotettu hylkäämään Englannin tekemän esityksen.

Tilanne kiristyi Euroopassa. Samaan aikaan Japanilaisten 6. A tunkeutui Halhin -Gol-joella Mongolian alueelle. Neuvostoliitolla oli 1936 solmittu avunantosopimus Mongolian kanssa. Kesä-elokuussa 1939 neuvottelujen Saksan vastaisen kolmiliiton rakentamisesta ollessa kiivaimmillaan, Neuvostoliitto siirsi syrjäiselle alueelle kuorma-ja säiliöautoilla tarvittavan kaluston. Kesä-heinäkuun aikana käytiin raja- ja ilmataisteluja. Mongolialaisten ja Neuvostoliittolaisten yleishyökkäys Japanin 6.A:n joukkoja vastaan alkoi 20.8.1939. Japanin 6.A lyötiin lopullisesti 30.8.1939. Yritys muodostaa Hitlerin tueksi itäinen rintama torjuttiin. Kuvassa Zukov keskustelee joukkojen kanssa Halhin Golin rintamalla.

Neuvostohallitus suhtautui kuitenkin Euroopassa syntyneeseen vaaralliseen tilanteeseen hyvin vakavasti. Vaikka Espanjan, Itävallan, Tšekkoslovakian, Albanian, Klaipedan ym. kohtalo oli osoittanut Ranskan ja Englannin kyvyn reagoida Saksan agressioon täysin olemattomaksi, niin silloisessa kireässä tilanteessa Englannin, Ranskan ja Neuvostoliiton liitto oli ainoa keino lyödä hyökkääjä ja ehkäistä sota Euroopassa. Siksi Neuvostoliitto vastauksena Englannin ehdotukseen valmisteli ja esitti 17.4.1939 vielä yhden esityksen Englannille ja Ranskalle Saksan vastaisen Liiton muodostamiseksi. Sen mukaisesti (1) Ranska, Englanti ja Neuvostoliitto sitoutuvat Saksan agression tapahtuessa antamaan toisilleen sotilaallista apua, (2) Sitoutuvat antamaan kaikkea- myös sotilaallista apua kaikille Itämeren ja Mustan Meren välillä sijaitseville Neuvostoliittoon rajoittuville maille näiden joutuessa agression kohteiksi ja (3) sitoutuvat em. tilanteissa hyvin nopeasti neuvottelemaan keskenään sotilaallisen avun määrästä ja muodoista. Kokonaisuudessaan SNTL:n ehdotukset sisälsivät tarkan suunnitelman tehokkaan Euroopan turvallisuusjärjestelmän luomiseksi.

Paine hyväksyä Neuvostoliiton esitys kasvoi

Englannin ulkopoliittinen komitea käsitteli Neuvostoliiton esitystä. Komiteassa todettiin, että "poliittiset painotukset ehdotusta vastaan painavat sotilaallista etua enemmän" ja että komitean jäsenet eivät ole taipuvaisia hyväksymään Neuvostoliiton esitystä. Lopullisesti 26.4. Englannin hallitus totesi Neuvostoliiton ehdotukset mahdottomiksi hyväksyä.

Kansainvälinen tilanne kuitenkin huononi nopeaa tahtia. Hitler irtisanoi 28.4.1939 Puolan ja Saksan 1934 allekirjoittaman hyökkäämättömyysjulistuksen sekä 1935 Englannin kanssa allekirjoitetun merisopimuksen. Neuvostoliiton esitys otettiin uudelleen esille Englannin ulkopoliittisessa komiteassa 16.5.1939. Esikuntien päälliköt esittivät silloin muistion, jossa mm. todettiin: "Mikäli sopimusta Neuvostoliiton kanssa ei solmita, tulee sillä olemaan vakavat sotilaalliset seuraukset." Katsottiin, että silloin tilanne ajaa Neuvostoliittoa kompromissiin Saksan kanssa. Esikuntien päälliköt kannattivat avunantosopimusta Neuvostoliiton kanssa. Puolustuskomitean kanta säilyi kuitenkin kielteisenä. Sitä perusteltiin myös sillä, että sopimus Neuvostoliiton ja Ranskan kanssa kolmiliitosta estäisi sovittelupolitiikan Saksan kanssa.

Kansainvälinen tilanne kiristyy edelleen

Englannin alahuoneessa syntyi 19.5.1939 ankara riita ja keskustelu. Monet edustajat mm. Churchill arvosteli ankarasti Chamberlainin politiikkaa. Hän korosti, että ilman Neuvostoliittoa tehokas itärintama on mahdoton ja silloin Englannin etujen puolustaminen lännessä on mahdotonta. Hän muistutti, että "Chamberlain hylkäsi Tšekkoslovakian sekä sen sotilaallisen potentiaalin ja velvoitti Englannin puolustamaan Puolaa ja Romaniaa perehtymättä sopimuksen tekniseen puoleen. Jos nyt vielä hylätään Venäjän apu, niin tilanne ajaa Englannin sodista pahimpaan."

Englannissa huolestuttiin huhuista, joiden mukaan saksalainen kauppavaltuuskunta oli lähdössä Moskovaan. Syvästi huolestuttiin, kun Saksa ja Italia 22.5.1939 solmivat liittosopimuksen t. "Terässopimuksen". 23.5.1939 Hitler antoi Wehrmachtin johdolle tehtäväksi sodan tehokkaan valmistelun. Mussoliini puolestaan alkoi valmistella Tunisian ja Algerian kaappaamista Ranskalta. Kaiken tämän johdosta Englanti alkoi taipua ehdotukseen hyväksyä Ranskan, Englannin ja Neu vostoliiton ns. kolmiliitto. Kuitenkin vasta 27.5.1939 Englannin Moskovan lähettiläs Seeds ja Ranskan Moskovan asiainhoitaja Payart ilmoittivat muodollisen suostumuksen hyväksyä Neuvostoliiton ehdotus kolmiliitosta. Tutustuttuaan Ranskan ja Englannin Neuvostoliitolle antamaan vastaukseen, ilmoitti uusi ulkoasiain kansankomissaari Molotov Seeds'lle ja Payart'lle vastauksen herättävän ajatuksen, että maiden hallitukset eivät ole kiinnostuneita sopimuksesta vaan siitä

käytävistä keskusteluista.

Ennusmerkit olivat huonot

Kahden rintaman välinen taistelu Englannissa jatkui. Laajat kansalaispiirit kannattivat Saksan vastaisen kolmiliiton muodostamista. Churchill, vaikka olikin ankara sosialismin vastustaja, totesi, että Englannin ainoana pelastuksena on yhteistyö Neuvostoliiton kanssa. Hän kirjoitti, että tähän sopimukseen tulee saada mukaan myös Baltian maat, Liettua, Latvia ja Eesti. Neuvostohallitus kiirehti neuvotteluja ja toimitti 2.6.1939 Englannin ja Ranskan hallituksille sopimus-ehdotuksen tarkan luonnoksen. Siinä edellytettiin kolmen suurvallan tehokasta keskinäisapua hyökkäyksen sattuessa sekä niiden apua Belgialle, Kreikalle, Turkille, Romanialle sekä Baltian maille. Englannin ulkopoliittinen komitea käsitteli luonnosta 5.6.- ja 9.6.1939. Tulokset olivat heikkoja. Komiteassa katsottiin, että Englannin tulee välttää konkreettisia sitoumuksia esimerkiksi Baltian maiden auttamista ja erillisrauhan kieltämistä koskevan kohdan sisällyttämistä sopimukseen. Kuvaavaa oli, että Chamberlain katsoi mahdollisen sopimuksen olevan luonteeltaan "psykologinen" ja siksi tulisi rajoittua vain lyhyeen sopimukseen. Hän esitti myös, että neuvotteluissa noudatettaisiin "kovaa linjaa". Komitean linja tähtäsi jo ennakoivasti esityksen hylkäämiseen.

Japanin hyökkäys estettiin

Tilanne kiristyi Euroopassa. Myös Japani keskitti joukkojaan Mongolian Kansantasavallan alueelle HalhinGol-joelle. Neuvostoliitolla ja Mongolialla oli v. 1936 sovittu avunantosopimus. Tamtsak-Bulak'ssa 120 km Halhin Golilta sijaitsi LVII ErAK:n esikunta. Alueelle 3.6. 1939 lähetetty Zukovin johtama ryhmä saapui esikuntaan 5.6.1939. Selvisi, että kyseessä oli laajempi sotatoimi, jota paikallisten Puna-armeijan- ja Mongolian joukkojen voimin ei kyetty torjumaan. Alueelle pyydettiin vahvennuksina ilmavoimia, kolme jv-divisioonaa, yksi ps-prikaati sekä huomattavasti tykistöä. Halhin-Golilla käytiin 22-26.6.1939 ilmasotaa, jossa neuvostolentäjät olivat voitollisia ja vihollinen menetti 64 konettaan. Japanilaiset siirsivät alueelle jatkuvasti lisävoimia. Vihollinen siirtyi 3.7.1939 Halhin-Gol-joen yli, yllätti Mongolian 6. Rv D:n ja valtasi Bain -Tsaganin vuoren. Tykistön ja ilmavoimien tulella se sidottiin vuorelle. Japanin voimat olivat suuremmat. Niitä vastaan oli asettaa mekanisoituja ja ps-voimia. Taistelu jatkui 5.6.1939 aamuun , jolloin Japanilaiset vetäytyivät.

Alueelle saatiin lisävoimia ja materiaalia. Sen kuljettamiseen rautatieasemalta Halhin-Golille (650 km) tarvittiin 3500 kuormaautoa ja 1400 säiliöautoa. Yksi auto suoritti helteessä1250 km matkan viidessä päivässä. Neuvosto-armeijan ja Mongolian armeijan yhteishyökkäys alkoi 20.8.1939 aamulla. Klo 5.45 tykistö avasi tulen vihollisen ilmatorjuntaa vastaaan. Pommitettavat kohteet merkittiin tykistön savuammuksilla. Vihollisskohteisiin avattiin tykistö- ja kranaattituli klo 08.15. Ilmaan nousi uudelleen 250 hävittäjää ja pommikonetta klo 08.30. Tykistötulen suojassa jalkaväen hyökkäys alkoi klo 08.45. Kuuden päivän taistelun jälkeen Japanin 6.A saarrettiin ja tuhottiin lopullisesti 30.6.1939 illalla.

Voitto oli tärkeä. Näin estettiin yritys luoda Hitlerin tueksi itärintama Neuvostoliittoa vastaan.

Heikki Männikkö
(jatkuu)

Sota kypsyi kapitalistisen maailman sisällä

Molotov-Ribbentrop-sopimuksen tausta (osat 7-9)

Osa 7, KÄ 4/2018, (3.9.2018)

Englanti sabotoi kolmen vallan neuvotteluja

Kesäkuun puolivälissä 1939 Englannin, Ranskan ja Neuvostoliiton välisissä keskusteluissa siirryttiin välittömiin neuvotteluihin. Neuvostohallitus toivoi Moskovassa käytäviin neuvotteluihin mukaan Englannin ulkoministerin. Kun aikaisemmin Hitlerin kanssa käymiinsä neuvotteluihin Englanti lähetti pääministerinsä Chamberlainin, niin nyt näihin neuvotteluihin Englanti laittoi pelkästään ulkoministeriön virkamiehen W.Strangin. Strang oli aiemmin syksyllä 1938 H.Wilsonin kanssa avustamassa Chamberlainia Englannin ja Hitlerin välisissä neuvotteluissa. Käytännössä Strangilla ei ollut minkäänlaisia valtuuksia. Jopa Churchill totesi, että näin vähämerkityksellisen neuvottelijan lähettäminen Moskovaan oli loukkaus. Tiedossa oli, että Ranska ja Englanti aloittivat kolmen vallan neuvottelut vastatakseen jollain tavalla maidensa yleiseen mielipiteeseen sekä "pelotellakseen" Hitleriä.

Vain keskustelua kolmen vallan sopimuksesta?

15.6.1939 alkaneet neuvottelut edistyivät varsin hitaasti Englannin sabotoidessa niiden edistymistä. Englannin asenne Baltian maiden auttamiseen pysyi kielteisenä, vaikka se tunnustikin 16.6.1939, että Neuvostoliiton luoteisten naapurien miehittäminen Saksan toimesta merkitsi suurta uhkaa Neuvostoliitolle. Englanti vastusti myös poliittisen ja sotilaallisen sopimuksen solmimista samanaikaisesti. Mahdottomana Englanti piti sitä kohtaa, joka kielsi sodan syttymisen jälkeen sopimusosapuolia solmimasta Saksan kanssa erillisrauhaa. Tällöin neuvostoliittolaiset kommentaattorit totesivat, mm. A.A.Ždanov Pravdassa 29.6.1939, että Englanti ja Ranska eivät halunneetkaan sopimusta, vaanaikaa voittaakseen ainoastaan keskustelua sopimuksesta, voidakseen keinotella maidensa yleisön silmissä "Neuvostoliiton taipumattomuudella."

Neuvostoliitto halusi turvata luoteiset rajansa

Heinäkuussa 1939 Englanti ja Ranska suostuivat laajentamaan takuita koskemaan Baltian maita mutta siten, että takuita koskevia maita ei mainita varsinaisessa pöytäkirjassa, vaan erillisessä pöytäkirjassa, jota ei julkaista. Tähän luetteloon kuuluivat: Suomi, Eesti, Latvia, Puola, Romania, Turkki, Kreikka, Luxemburg ja Alankomaat. On huomattava, että Englannin ja Ranskan Puolalle ja Romanialle antamat takuut koskivat suoraa ja epäsuoraa agressiota, mutta Baltian maille he suostuivat antamaan takuut vain suoran hyökkäyksen sattuessa. Saksa sovelsi Neuvostoliiton luoteisilla alueilla kuitenkin välillistä agressiota sekä poliittisia ja taloudellisia vaikutuskeinoja. Kesällä 1939 järjestettiin mm. Saksan maajoukkojen yleisesikuntapäällikön Halderin ja sotilastiedustelun johtajan amiraali Ganarisin salaiset vierailut Suomeen ja Eestiin. Luon-

Tilanteen kiristyessä Euroopassa Japanilaisten 6. A tunkeutui Halhin-Gol-joella Mongolian alueelle. Neuvostoliitolla oli 1936 solmittu avunantosopimus Mongolian kanssa. Kesä-elokuussa 1939 neuvottelujenSaksan vastaisen kolmiliiton rakentamisesta ollessa kiivaimmillaan, Neuvostoliitto siirsi syrjäiselle alueelle kuorma-ja säiliöautoilla tarvittavan kaluston. Mongolialaisten ja Neuvostoliittolaisten yleishyökkäys Japanin 6.A:n joukkoja vastaan alkoi 20.8.1939. Japanin 6.A lyötiin lopullisesti 30.8.1939. Yritys muodostaa Hitlerin tueksi itäinen rintama torjuttiin. Kuvassa neuvostojoukot etenevät Halhin-Gol-joella.

nollisesti Neuvostoliitto oli kiinnostunut Saksan välittömän ja välillisen agression estämisestä luoteisilla rajoillaan. Neuvottelujen pitkittämiseksi ja vaikeuttamiseksi Englanti ja Ranska aloittivat pitkät väittelyt siitä, mitä pidetään välillisenä agressiona. Myöhemmin pidetyissä Englannin ulkopoliittisen komitean istunnoissa ministerit John Simon ja Thomas Inskip kannattivat Seeds'n näkemystä, että paras veruke neuvottelujen katkaisemiseksi olisi kysymys välillisestä agressiosta. Tosiasiassa Englanti ja Ranska yrittivät pelästyttää Saksaa eivätkä pyrkineetkään sopimukseen. Strang itse totesi: "Me aiheutamme hankaluuden toisensa jälkeen, josta syystä neuvostohallitus uskoo, että emme pyrikään vakavasti sopimukseen." Englanti ja Ranska päättivät jatkaa vitkutteluaan.

Englanti harkitsee neuvottelujen keskeyttämistä

Neuvostohallitus ponnisteli tosissaan saadakseen aikaan Hitlerin vastaisen liiton. Halifax teki kuitenkin 4.7.1939 ulkopoliittisessa komiteassa esityksen että (1) keskeytetään kolmen vallan neuvottelut tai (2) pyritään vain rajoitettuun sopimukseen. Käsittelyä jatkettiin 10.7.1939. Englannissa hallitus halusi torjua sotilaalliset neuvottelut. Ranskassa hallitus totesi 11.7.1939, että on mahdotonta hyväksyä Moskovan kanssa samanaikaisesti poliittinen ja sotilaallinen sopimus. Syyksi haettiin myös vaikeuksia, jotka syntyvät kun tulee sopia Puolan ja Romanian kanssa Puna-armeijan joukkojen läpikulusta näiden maiden alueiden kautta. Halifax lähetti Seeds'lle sähkeen, jonka mukaan tulee hylätä kaksi neuvostohallituksen keskeisintä esitystä: (1) Esitys sotilaallisesta sopimuksesta ja (2) välillisen agression määritelmä. Seeds esitti myös mielipiteen, että Englannille paras veruke neuvottelujen keskeyttämiseksi on kysymys välillisestä agressiosta. Samaan aikaan neuvostohallitus informoi Neuvostoliiton Lontoon lähettilästä Ivan Maiskia toteamalla, että englantilais-ranskalainen osapuoli käyttää välillistä agressiota koskevissa kysymyksissä kaikkia viekkauksia ja petkutuksia. Neuvostohallitus katsoo sotilaallisen puolen olevan erottamaton osa sotilaspoliittista sopimusta, jollainen käsiteltävä sopimusluonnos on. Siksi neuvostohallitus hylkää englantilais-ranskalaisen esityksen, jonka mukaan yhtenäinen sopimus tulee jakaa erikseen poliittiseksi- ja sotilaalliseksi sopimukseksi.

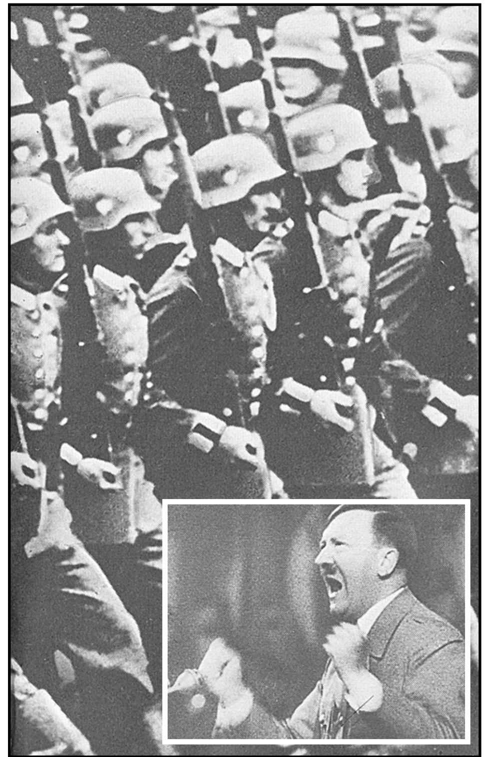
Chamberlainin hallitus ei ollut kuitenkaan päässyt eteenpäin päätavoitteessaan sopimuksessa Saksan kanssa. Siksi se päätti jatkaa Moskovan neuvotteluja. Englantilaiset suostuivat 23.7.-39 solmimaan poliittisen ja sotilaallisen osion samanaikaisesti ja vähän myöhemmin (25.7.) päätettiin myös aloittaa neuvottelut sotilaallisesta sopimuksesta

Juonittelut Hitlerin kanssa jatkuvat ja Puolasta kaavaillaan uutta Müncheniä

Englanti ja Ranska pelasivat edelleen kaksinaamaista peliä. Moskovan neuvottelujen aikana he tunnustelivat edelleen mahdollisuutta sopia Hitlerin kanssa. Englantilaiset katsoivat painostaneensa Hitleriä tarpeeksi Moskovan neuvotteluilla, että voitaisiin uudelleen yrittää sopimista Saksan kanssa. Englannin Berliinin lähettiläs Hederson sanoi, että "Englanti haluaa säilyttää merten herruuden ja jättää Manner-Euroopan Saksalle". Hederson tiedotti 13.6.1939 Lontoon olevan valmis uusiin neuvotteluihin Saksan kanssa. Hederson vieraili 27.6.1939 Saksan ulkoministeriössä Weizsäckerin luona etsimässä Englannin ja Saksan uusille neuvotteluille lähtökohtia. Ranskan ulkoministeri Bonnet kannatti tätä tavoitetta. Ajatus oli toistaa "uusi München" nyt Puolan kustannuksella. Wilsonin ja saksalaisen virkamiehen Wohlthatin keskusteluissa Lontoossa 18.-21.7.1939 Wilson esitti olevan tärkeää, että agressio ei laajene Itä-Eurooppaa laajemmaksi, eikä johda Saksan ja Englannin väliseen selkkaukseen. Näin Englanti jälleen viestitti, että ei vastusta Saksan hyökkäystä itään, jos Saksa puolestaan ei loukkaa brittiläisen imperiumin etuja. Wilson hahmotteli ohjelmaa Saksan ja Englannin laajalle yhteistyölle. Siinä Wilson esitti mm. yhteistä lausumaa, jossa ilmoitetaan, että Saksa ei puutu Britannian imperiumin asioihin eikä Englanti "Suur-Saksan" asioihin. Ja tarkistetaan siirtomaa- ja mandaattialueita koskevat Versalilles'n sopimuksen kohdat. Kaikki nämä esitykset tarkoittivat Saksan agression suuntaamista itään ja Englannin aseman säilyttämistä Länsi-Euroopassa.

Hyökkäys Puolaan vahvistui

Neuvostoliiton Pariisin ja Lontoon lähetystöistä saapui Moskovaan koko ajan tietoja, joiden mukaan Chamberlain yrittää päästä eroon Puolalle keväällä antamistaan takuista. Samalla todettiin, että Moskovassa käytäviä neuvotteluja ei pidetä keinona Saksan agression estämiseksi vaan keinona asemien parantamiseksi Saksan kanssa käytävissä neuvotteluissa. Juuri tästä syystä Englanti päätti Heinäkuussa 1939 aloittaa Sotilaalliset neuvottelut Moskovassa. Englannin edustajien ja Göringin tapaaminen järjestettiin 7.8.1939 Bredstedtissä. Tänään tiedämme, että jo vuoden 1939 alussa Saksa oli tehnyt päätöksen hyökätä Puolaan ja sen jälkeen Ranskaan ja Englantiin. Päätös hyökätä Puolaan vahvistui Wohlthantin Lontoon keskustelujen jälkeen, joiden perusteella Hitler varmistui siitä, että selkkauksen aikana Englanti jää puolueettomaksi. Yhteydenpidollaan Englannin kanssa Hitler halusi ainoastaan voittaa aikaa ja estää länsivaltoja ryhtymästä laajamittaisiin toimiin. Hitler totesi 12.8.1939 lähimmille miehilleen, että "olen tutustunut käytännössä näihin säälittäviin olentoihin, Daladier'iin ja Chamberlainiin Münchenissä. He ovat liian raukkoja hyökätäkseen, eivätkä mene saartoa pidemmälle." Englannin ja Ranskan politiikasta Hitler teki johtopäätöksen, että Saksan hyökkäys Puolaan ei johda näiden taholta minkäänlaisiin vastatoimiin

Elokuussa 1939 oltiin sodan kynnyksellä. Diplomaattista työtä oli Neuvostoliiton toimesta käyty sodan ja hävityksen torjumiseksi kuusi vuotta ja Hitlerin tavoitteet tunnettiin. Siitä huolimatta nähtiin paremmaksi Saksan ja Japanin sota Neuvostoliittoa vastaan. Kuvittelivatko kapitalistivallat Hitlerin mahdollisen voiton jälkeen maailman olevan parempi paikka ja sotien päättyvän siihen?

Myös USA auttaa Hitleriä

Tässä tilanteessa USA piti parhaana ratkaisuna sotaa Neuvostoliiton ja Saksan- sekä Neuvostoliiton ja Japanin välillä. USA:n Lontoon lähettiläs Kennedy totesi kyynisesti, että on parempi jättää Puola oman onnensa varaan ja pakottaa se näin yhteistyöhön Hitlerin kanssa, mikä edesauttaisi Saksan hyökkäystä itään. USA:ssa tiedettiin Saksan valmistelevan hyökkäystä Puolaan ja sen jälkeen Ranskaan ja Englantiin. USA koki huolta näiden kyvystä kestää Hitlerin hyökkäys. Jos näiden maiden puolustus luhistuisi, jäisi USA ilman liittolaisia Euroopassa Japania ja Saksaa vastaan, mikä voisi johtaa mm. Eurooppaan ja Aasiaan sijoitettujen pääomien menetykseen. Näin vaara uhkasi USA:ta it seään. Tämän johdosta USA valmisteli muutosta puolueettomuutta koskevaan lainsäädäntöönsä. Valmisteltiin lakiesitys, jonka mukaan Englanti ja Ranska voivat ostaa USA:sta sotatarvikkeita, jotka tulee maksaa käteisellä ja kuljettaa ostajan laivastolla. Senaatin ulkoasiain valiokunnan puheenjohtaja Pittman esitti 20.3.1939 tämän esityksen kongressille. Yllättäen kongressin enemmistö 30.6.1939 päätti säilyttää puolueettomuuslain ennallaan, kun republikaanit ja osa demokraatteja vastusti lakiesitystä. Jopa presidentti Roosevelt huomautti tämän johdosta, että äänestyspäätös edistää sodan syttymistä. Saksassa, Japanissa ja Italiassa päätös puolestaan herätti suur-

ta riemua. Tämän perusteella Saksa laskelmissaan jätti USA:n huomiotta arvioidessaan tulevaa sotaa vastustavia voimia.

Puolan kohtalo sinetöitiin lopullisesti

Tarkkaan hitleriläisten varjelemasta sotasalaisuudesta huolimatta kaikkien Euroopan maiden hallituk set tiesivät kesällä 1939 Saksan valmistelevan hyökkäystä Puolaan. Tämä oli myös Puolan hallituksen tiedossa. Useaan kertaan Neuvostoliitto esitti Puolalle yhteistyötä ja apua Saksan hyökkäyksen torjumiseksi. Neuvostoliiton varaulkoministeri V.P.Potemkin esitti 10.5.1939 keskustelussaan Puolan ulkoministerin Josef Beck'n kanssa, että Neuvostoliitto ei kieltäydy auttamasta Puolaa, jos tämä sitä haluaa. Puolan hallitsevat piirit pelkäsivät kuitenkin enemmän sitä, että yhteistyö Moskovan kanssa voimistaa kansan keskuudessa vasemmistolaisia näkemyksiä, kuin sitä että Hitler valtaa Puolan. Näin oli siitäkin huolimatta, että Puolan hallitus tiesi Saksan keskittävän joukkojaan maiden väliselle rajalle. Tiedossa oli myös, että lupaustensa vastaisesti Englanti ja Ranska eivät tule auttamaan Puolaa Saksan hyökkäystä vastaan. Puolan varaulkoministeri Arciszevski mm. ilmoitti toukokuussa Saksan Varsovan lähettiläälle Moltkelle Beck'n olevan valmis sopimaan Saksan kanssa, jos löydetään muoto, joka ei näytä antautumiselta. Tässä vaiheessa Saksa ei ollut enää ollenkaan halukas sopimaan Puolan kanssa.

Kolmen vallan sotilaalliset neuvottelut alkoivat nihkeästi

Elokuussa 1939 tiedettiin, että sota on ovella. Saksa oli toimeenpannut liikekannallepanon. Neuvostoliitto sai 7.8.1939 mm. Varsovan lähetystön virkailijoilta tiedon, että Saksa saa 15.-20.8. päätökseen sotamateriaalin keskittämisen Puolan rajalle ja sotatoimet voivat alkaa 25.8.1939 jälkeen milloin tahansa. Englannin hallitus hyväksyi lopulta 25.7.-39 esityksen Neuvostoliiton, Ranskan ja Englannin sotilasedustajien neuvottelujen aloittamisesta. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt Chamberlainin pyrkivän nyt sopimukseen Neuvostoliiton kanssa, vaan Englanti pyrki edelleen sopimukseen Saksan kanssa. Englannissa herätti toiveita myös se, että Saksa näytti etenevän itään, mikä antoi heille aiheen olettaa Saksan ja Puolan selkkauksen kasvavan Neuvostoliiton ja Saksan väliseksi sodaksi. Neuvostohallituksen sai varuilleen se, että Englannin sotilasedustajilta kului 17 päivää saapua Moskovaan. Neuvottelut pääsivät alkamaan 12.8.1939. Toinen varoittava seikka oli, että Englannin valtuuskuntaa johti amiraali Drax, jolla ei ollut minkäänlaisia valtuuksia tehdä ratkaisuja paikan päällä. Asemaltaan vastaava oli Ranskan valtuuskunnan johtaja Ranskan korkeimman sotaneuvoston jäsen kenraali Doumenc. Moskovan sotilaallisiin neuvotteluihin Ranska ja Englanti laittoivat edustajat, joilla oli hyvin rajoitetut ohjeet ja valtuudet. Neuvottelujen alkaessa neuvosto-osapuoli ei näitä ohjeita tuntenut, mutta ne selvisivät myöhemmin. Englannin valtuutettujen ohjeisiin sisältyi määräys, että ei saanut tehdä minkäänlaisia sopimuksia, jotka sitovat Englannin kädet ja että tulee neuvotella hyvin hitaasti. Samanlaisen ohjeen sai Seeds poliittisten neuvottelujen osalta. Seeds totesikin 13.8. viestissään Lontooseen: "Käsitykseni mukaan neuvottelut herättävät venäläisissä vielä kerran epäilyksiä, ettemme ole vakavissamme ja emme halua solmia konkreettista ja selvää sopimusta."

Heikki Männikkö
(jatkuu)

Osa 8, KÄ 5/2018, (29.10.2018)

Ranska ja Englanti "pelasivat aikaa"

Kolmen vallan sotilaallisiin neuvotteluihin länsimaat laittoivat henkilöt, joilla ei ollut valtuuksia tehdä ratkaisuja. Tämä selvisi heti neuvottelujen alkuvaiheessa. Neuvostoliiton valtuuskuntaa johti puolustusasiain kansankomissaari K.J. Vorošilov. Neuvostohallitus oli syvästi kiinnostunut neuvottelujen saattamisesta päätökseen. Neuvotteluihin laadittiin neuvostohallituksen esitys kolmen vallan sotilaalliseksi yhteistyösuunnitelmaksi. Harhautumisen välttämiseksi valtuuskunta oli varuillaan länsivaltojen aikeiden suhteen, joista ei oltu vielä täysin varmoja. Lyhyessä ajassa neuvostoliittolaiselle osapuolelle selvisi, että Ranskan ja Englannin valtuuskuntien tehtävänä ei ollut viedä neuvotteluja päätökseen.

Žukov selostaa Tšoibalsanille, Mongolian päämiehelle, kuinka Japanin 6. armeija lyötiin elokuussa 1939. Kuva Žukovin muistelmateoksen kuvitusta

Vorošilov avasi ensimmäisen istunnon 12.8.1939 ja esitti valtuutensa. Tämän jälkeen hän pyysi Draxia ja Doumencia esittämään valtuutensa. Osoittautui, että Drax oli saapunut Moskovaan ilman valtuuksia ja ilman oikeuksia sotilaallisen konvention allekirjoittamiseen. Ennen neuvotteluja Neuvostoliiton ulkoasiain kansankomissaari oli painottanut, että valtuuskunnilla tulee olla asiaan kuuluvat valtuudet. Sovittiin, että neuvottelut aloitetaan ehdolla, että Drax esittää valtakirjansa myöhemmin.

Tämän jälkeen Vorošilov pyysi neuvottelukumppaneita esittämään ehdotuksensa toimenpiteiksi, joilla heidän käsityksensä mukaan turvataan kolmen liittolaisvaltion yhteinen puolustusjärjestelmä. Jälleen selvisi, että Englannilla ja Ranskalla ei ollut tällaista suunnitelmaa.

Englanti ei ollut varautunut sotilaallisiin vastatoimiin

Neuvottelut jatkuivat 13.8.1939. Vorošilov esitti Englannin valtuuskunnalle kysymyksen, että montako divisioonaa Englanti kykenee toimittamaan Ranskaan torjumaan Saksan hyökkäystä? Vastaus oli, että viisi jalkaväki- ja yksi moottorisoitu divisioona. Tämä merkitsi, että Saksan hyökkäyksen kohdistuessa Ranskaan Englanti aikoo pysytellä sivussa. Myöhemmin selvisi, että tarkoitukseen Englanti oli varannut vain kaksi divisioonaa. Tämän jälkeen Vorošilov nosti esiin kysymyksen miten Ranskan ja Englannin käsityksen mukaan Neuvostoliiton tulee osallistua sotaan hyökkääjää vastaan, koska taistelukosketukseen hyökkääjän kanssa päästäkseen Puna-armeijalla tulee olla läpikulku-oikeus Puolan ja Romanian alueiden kautta. Tähän kysymykseen Ranskan ja Englannin valtuuskunnilta ei saatu vastausta missään vaiheessa. Tiedämme, että 14.8.1939 istunnon jälkeen Drax teki arvion: "Uskon tehtävämme olevan lopussa". Englannin ja Ranskan edustajat esiintyivät, kuin tämä viimeinen kysymys olisi tullut heille yllätyksenä. Kysymystä oli kuitenkin sivuttu monesti aiemminkin. Ranska otti sen esille jo 11.7.1939 nootissaan Englannille. Myös Strang oli huomauttanut kirjeessään Foreign Officelle 20.7.-39, että kolmen vallan sotilaallisesta osasta päästään yksimielisyyteen vasta, kun Puna-armeijalle saadaan sodan sattuessa lupa kulkea Puolan alueen kautta.

Puna-armeijan yleisesikunnan päällikkö Šapošnikov esitti istunnossa 15.8.1939 Neuvostoliittolaisen osapuolen laatiman kolmen vallan sotilaallisen yhteistyön suunnitelman. Šapošnikov ilmoitti Neuvostoliiton olevan valmiina toimittamaan hyökkääjää vastaan 136 divisioonaa, 5000 raskasta tykkiä, 9500 ps-vaunua ja runsaat 5000 taistelulentokonetta sekä paljon muuta materiaalia. Vastausta Neuvostoliiton esittämään tärkeään kysymykseen, miten Neuvostoliiton tulee osallistua sotaan, ei kuitenkaan saatu 17.8. 1939 mennessä. Silloin neuvottelut keskeytettiin Draxin pyynnöstä 21.8.1939 saakka. Selkeä todistus neuvottelujen hedelmättömyydestä oli se, että länsivaltojen vastausta ei saatu 21.8.-39 istuntoon. Tämä jäikin sotilasvaltuuskuntien viimeiseksi istunnoksi.

Länsivallat torjuivat Neuvostoliiton

Myöhemmin selvisi, ettei Englannin valtuuskunta voinut saada ohjeita kotimaastaan, koska halli-

Molotov-Ribbentrop-sopimus allekirjoitetaan Moskovassa 23.8.1939. On sanottu, että silloin ”Hitler ja Stalin jakoivat maailman” tai ”Sopimuksella aloitettiin 2. maailmansota” ym. Tosiasia on, että toisen maailmansodan alku oli silloin jo kaikkien tiedossa. Ilman sopimusta Neuvostoliiton asema eristettynä olisi ollut vaikea. Sopimus merkitsi, että Saksan hyökkäystä Neuvostoliittoon viivytettiin kaksi vuotta ja länsivaltojen yritys ohjata Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon meni myttyyn. Ei ole ihme, että sopimus aiheuttaa lännessä edelleen raivoa. Kuva: Wikimedia

tus oli lähtenyt Elokuussa lomalle, vaikka tiedettiin Saksan suunnitelmasta hyökätä Puolaan elokuun lopulla. Kuitenkin Foreign Office pakotti Halifaxin Lontooseen 18.8.1939. Hän päätti olla kutsumatta pääministeriä Lontooseen ja jätti kaikki päätökset 22.8.1939 maanantaille, jolloin hallituksen tuli palata työpaikalleen. Länsivaltojen suhtautuminen kolmen vallan sotilaallisiin neuvotteluihin osoitti, etteivät Englannin ja Ranskan hallitukset halunneet yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa, vaan pitivät yllä toivoa päästä sopimukseen Hitleriläisten kanssa.

Tämä politiikka sai tukea USA:sta. Historioitsija F. Shuman ilmaisi, että USA:n hallituspiireissä pidettiin parempana Puolan tuhoa kuin Neuvostoliiton sille antamaa apua. Kaikki toivoivat sotaa Saksan ja Neuvostoliiton välillä. Kuitenkaan Englanti, Ranska ja USA eivät kyenneet ohjaamaan historiaa toivomaansa suuntaan. Japani, Saksa ja Italia nostivat avoimesti esiin kysymyksen maailman jakamisesta uudelleen heidän eduksi. Ainoa suurvalta, jonka kanssa Saksa ei uskaltanut mittelemään voimiaan, oli Neuvostoliitto. Tämä oli keskeisin syy länsivaltojen politiikan epäonnistumiseen.

Müncheniläinen politiikka toistuu Kauko-idässä

Tilanteen kiristyessä Euroopassa, kärjistyi ilmapiiri myös Kauko-idässä. Japani valtasi uusia alueita Kiinalta. Kansanjoukkojen painostamana Kiinan hallitus teki vastarintaa. Kauko-idän tilanteeseen vaikutti kielteisesti Ranskan ja Englannin antautuminen Münchenissä. Japanilaiset ymmärsivät, että heidän ei tarvinnut pelätä länsimaiden vastatoimia. Japani suoritti 12.10.1939 Kantonin lähelle maihinnousun ja valtasi nopeasti Kantonin ja Hankoun. Neuvostoliitto tuki Kiinaa ja myönsi sille 13.6.1939 uuden lainan sotatarvikkeiden ostamiseen. Kiina sai mm. 300 lentokonetta, 500 tykkiä, 5700 konekivääriä, 50000 kivääriä ja 850 kuorma-autoa sekä runsaasti muuta materiaalia. Myös Kiinan kehittyvää armeijaa auttoivat vapaaehtoiset neuvostoliittolaiset lentäjät.

Englannin antautuminen Tientsinissä

Japanilaiset käyttivät hyväkseen tilannetta, johon Englanti oli Euroopassa ajanut itsensä. Se alkoi häätää Kiinalta valloittamiltaan alueilta pois englantilaisia kilpailijoitaan. Kesäkuussa 1939 Japanin Kiinassa olevat sotavoimat saartoivat englantilaisen toimilupa-alueen Tientsinissä. Halifax tiedotti Ranskan hallitukselle Japanin asettaneen vaakalaudalle muiden valtioiden aseman Kiinassa. Englannin hallituksen ulkopoliittinen komitea käsitteli Kauko-idän tilannetta 19.6.1939. Esikuntapäälliköt arvioivat sodan kauko-idässä vaaralliseksi. Chamberlain totesi, että on päästävä sopimukseen japanilaisten kanssa. Hallituksen ministerit ilmaisivat pelkonsa, että maa saattaa joutua nöyryyttävään antautumiseen ja kansan arvostelun kohteeksi. Esitettiin myös pelko maan joutumisesta sotaan samanaikaisesti Italiaa, Japania ja Saksaa vastaan. Englannin hallitus haki apua USA:lta, mutta USA ei tässä tilanteessa pyyntöön reagoinut. Siksi Englanti oli pakotettu aloittamaan neuvottelut sopimuksesta Japanin kanssa. Ivan Maiski Lontoosta tiedotti Moskovaan 24.6.1939, että selkkaus etenee todennäköisesti ”müncheniläistä latua”. Englannin luotettavin liittolainen Kauko-idässä olisi ollut Neuvostoliitto, mutta yhteistyöstä sen kanssa ei edes puhuttu 19.6.1939 kokouk sessa. Englannin ja Japanin sopimus julkaistiin 24.7.1939. Se ei poikennut länsivaltojen aiemmasta Euroopan politiikasta. Sopimuksessa Englanti käytännössä tunnusti Japanin asevoimat Kiinalta anastamiensa alueiden laillisiksi hallitsijoiksi. Parhaana vaihtoehtona länsimaat pitivät Kauko-idässä sotaa Japanin ja Neuvostoliiton välillä.

Halhin Gol oli muistutus länsivalloille ja Hitlerille

Länsivaltojen toiveilla Japanin ja Neuvostoliiton ajautumisesta sotaan oli katetta. Japani toi useissa yhteyksissä esiin, että sen ensisijainen vihollinen oli Neuvostoliitto. Tästä tiedotti Roomaan mm. Italian laivastoasiamies Giorgis 27.5.1939. Japani hyväksyi keväällä 1939 ison asevoimiensa laajennussuunnitelman, voidakseen käydä sotaa kahdella rintamalla sekä Kiinaa että Neuvostoliittoa vastaan. Japanin yleisesikunnan everstiluutnantti Sejima myönsi Tokion sotarikosoikeudenkäynnissä Japanin sodanjohdon tärkeinmän päämäärän v. 1939 olleen voimien keskittäminen Itä-Mantšuriaan. Tavoittena oli mm. Vorošilovin, Vladivostokin, Habarovskan ja Kuibyševkan valloittaminen. Toukokuussa 1939 Japani yritti valloittaa Mongolian kansantasavallalle kuuluvan alueen Halhin-Gol-joen luona. Neuvostoliitto auttoi sotilaallisesti Mongoliaa, jonka kanssa sillä oli avunantosopimus. Kuukausien ajan alueella käytiin ankaria taisteluja. Ilmataisteluissa 28.5.24.7. välisenä aikana ammuttiin alas 199 Japanin lentokonetta. Kaatuneina Japani menetti heinä-elokuussa 18900 sotilastaan. Samaan aikaan kun Moskovassa oli lopullisesti selvinnyt, että Englanti ja Ranska eivät pyri Saksan vastaiseen sopimukseen Neuvostoliiton kanssa, aloittivat Puna-armeija ja Mongolian armeija yhteishyökkäyksen 20.8. aamulla japanilaisia miehittäjiä vastaan. Kuuden päivän taistelun jälkeen Japanin 6 A saarrettiin ja tuhottiin pala palalta lopullisesti 30.8.1939 illalla. Näin estettiin Japanin yritys luoda Hitlerin tueksi itärintama Neuvostoliittoa vastaan (katso KÄ 3/18 sivu 13).

Hitler pelkäsi vain Neuvostoliittoa

Neuvostohallituksen ponnistelut Saksan vastaisen rintaman luomiseksi eivät tuottaneet tulosta. Münchenin sopimuksen jälkeen Neuvostoliitto oli eristettynä. Maa oli uhattuna kolmelta suunnalta: (1) HitlerSaksan, (2) Japanin ja vielä (3) Imperialististen länsimaiden taholta. Neuvostodiplomatian tehtäväksi muodostui, kun yleistä rauhaa ei kyetty turvaamaan, rajoittaa kahden imperialistisen leirin sotilaallisen selkkauksen vaikutusaluetta ja pitkittää neuvostomaan joutumista sotaan. Historia on osoittanut, että aina vaikeissakin tilanteissa löytyy ratkaisumahdollisuuksia. Niin oli tässäkin tapauksessa. Espanjan sota, Hasan-järven taistelut, Neuvostoliiton apu Kiinalle ja esiintyminen Tšekkoslovakian kysymyksessä sekä Halhin-Gol-joen taistelut osoittivat Neuvostoliiton olevan valtio, jonka kanssa Hitler varoi joutumasta selkkaukseen. Hitleriläiset myös tiesivät joutuvansa tukalaan asemaan mikäli Neuvostoliiton, Englannin ja Ranskan kolmiliitto toteutuu. Tämä oli yksi syy siihen, että keväästä 1939 saakka Hitlerin hallitus osoitti kiinnostusta normalisoida suhteensa Moskovaan. Saksan hallitus esitti 20.5.1939 Neuvostoliiton ja Saksan kauppaneuvottelujen jatkamista. Maiden suhteiden parantamisen otti puheeksi Saksan ulkoministeriön valtiosihteeri Weizsäcker toukokuun lopulla. Selvemmin asian otti esille Neuvostoliiton asiainhoitajan Astahovin kanssa 17.6.1939 Saksan Moskovan lähettiläs Schulenburg. Näihin yhteydenottoihin Neuvostoliitto ei reagoinut ja Saksan yhteydenotoissa syntyi tauko.

Saksa aloitti tunnustelut

Saksan tunnustelut jatkuivat heinäelokuussa Schulenburgin ilmaistessa 25.7.1939 Neuvostoliiton Saksan asiainhoitajalle, että suhteiden parantaminen Neuvostoliiton kanssa on välttämätöntä. Tähänkään Neuvostoliitto ei reagoinut. Tämän jälkeen Ribbentrop ilmoitti 3.8.1939 Neuvostoliiton asiainhoitajalle, "ettei Neuvostoliiton ja Saksan välillä ole kysymyksiä, joita ei voida ratkaista." Tähänkään Neuvostoliitto ei vastannut. Neuvostohallitus tajusi hyvin selvästi Saksan tavoitteet sen hakeutumisessa yhteistyöhön neuvostohallituksen kanssa. Lausunnossaan Moskovan Berliinin asiainhoitaja arvioi, että saksalaiset eivät pitkään aio kunnioittaa sopi miaan velvoitteita. Silloin myös Saksan Moskovan lähettiläs totesi 4.8.1939, että "neuvostohallitus pyrkii tosissaan sopimukseen Ranskan ja Englannin kanssa."

Kysely neuvostojoukkojen kuljetuksista Puolan ja Romanian kautta oli lähetetty Lontooseen ja Pariisiin 14.8.1939, mutta tähän tärkeimpään kysymykseen ei saatu vastausta vielä 21.8. mennessä. Siksikin elokuun puolivälin jälkeen neuvostohallitukselle lopullisesti selvisi, että yritykset toimivan sopimuksen solmimiseen Englannin ja Ranskan kanssa on mahdotonta. Tästä löytyvät myös asiakirjatodistukset. Englannin ulkopoliittisen komitean julkistetuista asiakirjoista ei löydy dokumenttia, joka todistaisi Englannin pyrkineen Neuvostoliiton kanssa tehokkaaseen avunantosopimukseen Saksan laajentumisen estämiseksi. Ne todistivat ainoastaan Englannin hallituspiirien käyttäneen neuvotteluja painostuskeinona saksalaisenglantilaisen sopimuksen aikaansaamiseksi.

Saksa kiirehti sopimukseen pääsyä

Saksa oli kärsimätön. Viikko Ribbentropin ja Astahovin (3.8.) tapaamisesta vaati Saksan ulkoministeriön edustaja Karl Schnurre 10.8.1939 keskustelussaan Astahovin kanssa häntä täsmentämään Neuvostoliiton asenteen Saksan sille teke mien ehdotusten suhteen. Kuitenkin vielä tässä vaiheessa Neuvostohallitus halusi katsoa Englannin ja Ranskan "viimeisen kortin." Siksi "Moskova" edelleen pidättyi tekemästä päätöksiä Saksan esitysten suhteen.

Aika alkoi kuitenkin käydä vähiin. Kolmen vallan neuvottelujen sabotointi, jota Englannin ja Ranskan hallitukset olivat USA:n tuella viiden kuukauden ajan harjoittaneet, ei jättänyt Neuvostoliitolle valinnan varaa. Neuvostohallitus ilmoitti 14.8.1939 Astahovin välityksellä Saksan ulkoministeriön edustajalle Schnurrelle valmiudestaan käydä keskusteluja Saksan ja Neuvostoliiton suhteiden keskeisistä kysymyksistä. Heti samana päivänä Ribbentrop ilmoitti Schulenburgin kautta Moskovaan olevansa valmis itse saapumaan Moskovaan ja esitti pyynnön saada tavata Stalin. Schulenburg välitti heti 15.8.1939 Berliiniin Molotovin kysymyksen "suostuuko Saksa allekirjoittamaan hyökkäämättömyyssopimuksen Neuvostoliiton kanssa, antamaan turvallisuustakeet Baltian valtioille sekä vaikuttamaan Japaniin Neuvostoliiton ja Japanin suhteiden parantamiseksi? Näihin kysymyksiin Ribbentrop vastasi 16.8.1939 myöntävästi ja ilmoitti olevansa valmis Moskovaan milloin tahansa 18.8. jälkeen. Schulenburgin kautta laajassa vastauksessaan Saksalle neuvostohallitus ilmoitti toiveenaan, että ensin solmitaan finanssi- ja kauppasopimus ja sitten lyhyen ajan kuluttua hyökkäämättömyyssopimus.

Neuvostoliitto joutui tekemään ratkaisun

Näiden keskustelujen jälkeen neuvostohallitus ilmoitti edelleen Schulenburgin välityksellä 19.8.1939 Ribbentropille suostuvansa Ribbentropin Moskovan tapaamiseen vasta viikko sen jälkeen, kun on julkaistu tiedonanto Saksan ja Neuvostoliiton kauppa- ja finanssisopimuksen allekirjoituksesta. Tämä vastaus ei miellyttänyt Saksaa. Hitler lähetti Stalinille kirjeen, jossa muistutti juuri äsken 19.8.1939 allekirjoitetusta maiden välisestä finanssi- ja kauppasopimuksesta ja pyysi hartaasti ottamaan vastaan Ribbentropin viimeistään elokuun 22. tai 23. päivänä.

Englannin ja Ranskan kanssa käytyjen neuvottelujen ajauduttua umpikujaan Neuvostoliitolla oli vaikea ratkaisu edessä. Oli vielä kerran harkittava vaihtoehdot: (**1**) Seurattava passiivisena sivusta, kun Saksa valloittaa alueita Euroopassa ja valmistautuu sotaan, (**2**) estettävä sotatoimien alkaminen Saksan ja Neuvostoliiton välillä tai (**3**) estettävä länsivaltojen ja Saksan Neuvostoliiton vastaisen liiton muodostuminen. Neuvostohallitukselle jäi yksi mahdollisuus. Samana päivänä 21.8.1939 kun Vorošilov ehdotti sotilasvaltuuskuntien istuntojen keskeyttämistä (sotilaallisten neuvottelujen lopettamista), antoi Stalin vastauksen Hitlerin kirjeeseen. Siinä hän esitti toivomuksen, että Saksan ja Neuvostoliiton välinen hyökkäämättömyyssopimus muodostuisi käänteeksi parempaan suuntaan maiden välisissä suhteissa ja lausui suostumuksen siihen, että Ribbentrop saapuu Moskovaan 23.8.1939. Tässä yhteydessä tulee muistaa, että 20.8.1939 alkoi Halhin-Gol-joella Mongolian armeijan ja puna-armeijan yhteishyökkäys japanilaisia miehittäjiä vastaan.

Hitlerin joukot murtamassa rajapuomia 1.9.1939 niiden hyökätessä Puolaan. Neuvostoliitto lupasi Puolalle useaan otteeseen apua Hitlerin hyökkäyksen varalle. Puolan silloinen maanomistajia edustava hallitus piti Hitlerin hyökkäystä parempana vaihtoehtona kuin Neuvostoliiton apua. Englannilla ja Ranskalla oli avunantosopimus Puolan kanssa. Tästä huolimatta näiden maiden hallitukset eivät tehneet elettäkään Puolan auttamiseksi. Kuva: Wikimedia

Neuvostoliiton ja Saksan sopimus

Ribbentrop saapui ryhmänsä kanssa lentokoneella Moskovaan 23.8.1939. Saman päivän iltana Neuvostoliitto ja Saksa allekirjoittivat hyökkäämättömyyssopimuksen kymmeneksi vuodeksi. Sopimus astui voimaan heti. Sopimusta solmiessaan Neuvostohallitus ei antautunut harhakuvitelmiin, vaan otaksui Hitlerin jossain vaiheessa rikkovan sopimuksen, mutta antavan Neuvostoliitolle aikaa valmistautua paremmin tulevaan sotaan. Sopimus ei ollut kahden valtion sotilaallinen sopimus vaan hyökkäämättömyyssopimus. Se ei eronnut sisällöltään vastaavista sopimuksista, joita Neuvostoliitto oli sopinut aiemmin muiden valtioiden kanssa. Tämä oli Neuvostoliiton perinteistä politiikkaa, joka pyrki noudattamaan leniniläisen rauhanomaisen rinnakkainolon periaatetta. Sopimuksessa kumpikin osapuoli (**1**) pidättyi hyökkäämästä toista osapuolta vastaan, (**2**) ratkaisemaan kaikki riidat rauhanomaisin keinoin ja (**3**) olemaan osallistumatta toiselle osapuolelle vihamielisen liittouman toimintaan.

Heikki Männikkö
(jatkuu)

Osa 9, KÄ 6/2018, (17.12.2019)

Kolmen suurvaltaa olisivat kyenneet torjumaan fasismin

Neuvostoliitto kävi neuvotteluja Ranskan ja Englannin kanssa tavoitteena Hitler-Saksan vastaisen rintaman luominen. Elokuussa 1939 kolmen vallan aseelliset voimat olivat Saksan ja Italian sotilaallista voimaa suuremmat.

Ranskalla oli käytettävissään 110 divisioonaa omia sotilaita sekä yli 100 000 Espanjasta Ranskaan siirtyneitä Espanjan tasavallan sotilasta. Lisäksi sen armeijaan kuului 4000 panssaria, 3000 järeää tykkiä sekä 2000 ensimmäisen linjan lentokonetta.

Englannilla oli valmiudet siirtää Eurooppaan tarvittaessa joukkoja 31 divisioonaa ja yli 3000 taisteluvalmista lentokonetta. Neuvostoliitolla oli Euroopassa käytettävissään 120 jalkaväki- ja 16 ratsuvä-

kidivisioonaa, 5000 järeää tykkiä, 9500 panssarivaunua ja yli 5000 taistelukonetta. Näiden kolmen suurvallan aseelliset voimat olisivat yhdessä hyvin riittäneet torjumaan fasistihyökkäyksen Euroopassa.

Neuvostoliitto vaati selkeää sopimusta

Sotilaallisissa neuvotteluissa Neuvostoliitto edellytti yhteistä suunnitelmaa siitä, miten toimitaan siinä tilanteessa, kun Saksa todella hyökkää. Ranskalla ja Englannilla tällaisen tilanteen varalle ei ollut esittää reaalista suunnitelmaa. Neuvostoliiton valtuuskunnan edustajan marsalkka Vorošilovin ja Ranskan valtuuskunnan edustajan kenraali Doumencin välisissä keskustelussa 14.8.1939 tuli esille Ranskan kanta: ”jos Saksa hyökkää liittolaismaita tai näiltä turvallisuustakuut saaneita maita vastaan, jokainen maa keskittää voimansa omalle rajalleen ja odottaa, mitä tapahtuu rajan toisella puolella.” Mitään suunnitelmaa tällaisen tilanteen varalle he eivät halunneet. Neuvostoliittolainen osapuoli katsoi, että on etukäteen sovittava tarkasti, miten yhdessä toimitaan vaaran hetkellä ilman, että asiaa ei siirretä kriitilliseen hetkeen saakka.

Vorošilov esitti Ranskan ja Englannin valtuuskunnille ratkaistavaksi tärkeän kysymyksen: ”Päästävätkö Puolan ja Romanian hallitukset neuvostojoukot kulkemaan alueensa läpi päästäkseen taistelukosketukseen hyökkääjän kanssa?.” Jos tähän kysymykseen ei saada ratkaisua, kolmen vallan sotilaalliset neuvottelut eivät ole tarkoituksenmukaisia.

Englanti ja Ranska torjuivat yhteistyön

Englannin ja Ranskan valtuuskunnat yrittivät torjua esityksen väittäen, että poliittisena kysymyksenä se ei kuulu sotilaallisen konventin toimivaltaan. Neuvostovaltuuskunta kuitenkin osoitti juuri kauttakulkukysymyksellä olevan kardinaalinen merkitys ja ilman tämän ratkaisua ei voi olla puhettakaan sotilaallisen konventin solmimisesta. Ainoas taan tämän kysymyksen ratkaisu saattoi olla hitleriläisille viesti siitä, että Englannin, Ranskan ja Neuvostoliiton liittouma oli valmiina yhteiseen taisteluun fasistisia laajentumispyrkimyksiä vastaan.

Länsivallat eivät ohjeistaneet neuvottelijoitaan

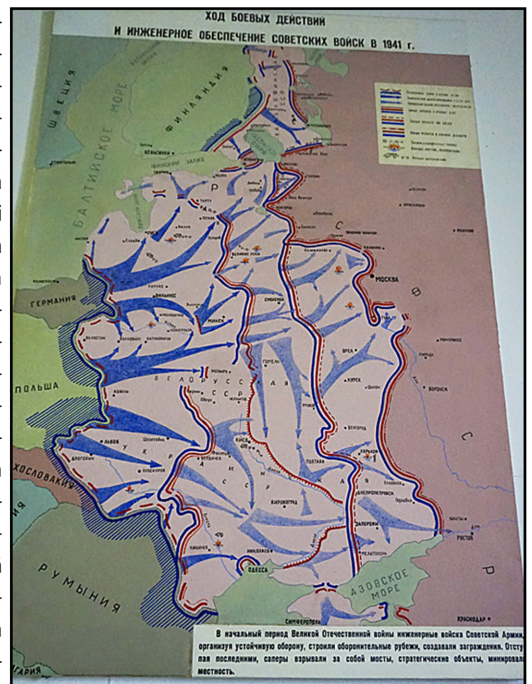
Päädyttiin siihen, että Grax ja Doumenc pyytävät Englannin ja Ranskan hallituksia hankkimaan Puolalta ja Romanialta vastauksen neuvostojoukkojen kauttakulkua koskevaan kysymykseen. Drax'n 15.9.1939 antaman ilmoituksen mukaan kysely Englannin ja Ranskan hallituksille oli lähetetty. Lontoosta ja Pariisista ei vastausta 16.-17. 8. 1939 kuulunut. Sovittiin, että istunnot keskeytetään vastauksen odottelemisen ajaksi ja määrättiin seuraava istunto pidettäväksi 21.8.1939. Pariisi ja Lontoo jatkoivat sabotointitaktiikkaansa. Selvyyttä ei saatu kyselyyn, joka olisi vahvistanut kolmen vallan päättäväisyyden taistella yhdessä tositilanteessa Saksan agressiota vastaan myös taistelukentällä.

Neuvottelut sabotoitiin ja ne ajautuivat umpikujaan

Drax ja Doumenc pyysivät siirtämään 21.9.1939 sovittua istuntoa vielä 3-4 päivällä. Tähän neuvostovaltuuskunnan johtaja ei enää suostunut, vaan järjesti 21.8.1939 aamulla istunnon. Täällä neuvostovaltuuskunta kirjallisessa vastauksessaan mm. totesi: ”Neuvostovaltuuskunta ei käsitä, kuinka Englannin ja Ranskan hallitukset ja yleisesikunnat lähettäessään Neuvostoliittoon valtuuskuntansa neuvottelemaan sotilaallisen konvention solmimisesta, saattoivat olla antamatta täsmällisiä ja myönteisiä ohjeita näin alkeellisista kysymyksistä. Jos englantilaiset ja ranskalaiset muuttavat tämän selkeän asian ongelmaksi, joka vaatii pitkäaikaista tutkimista, on täysi syy epäillä heidän pyrkimystään todelliseen sotilaalliseen yhteistoimintaan Neuvostoliiton kanssa. Siksi vastuu sotilaallisten neuvottelujen pitkittämisestä ja myös keskeyttämisestä lankeaa englantilaisen ja ranskalaisen osapuolen kannettavaksi.”

Mitä oli tehtävä?

Neuvostohallituksen eteen nousi vaikea ongelma. Oliko jatkettava neuvotteluja Englannin ja Ranskan hallitusten kanssa, jotka selvästikään eivät halunneet sopimusta, vai oliko etsittävä muita keinoja? Münchenin lehmäkaupan jälkeen Neuvostoliitto oli eristettynä. Oli otettava huomioon, että Saksan hyökkäyksen yhteydessä Neuvostoliitto voi joutua myös idästä Japanin agression kohteeksi. Lisäksi Englanti, Ranska ja USA saattoivat liittoutua Saksan puolelle. Neuvostoliiton tärkein tavoite oli sillä hetkellä torjua tällainen tilanne. Tästä olikin Neuvostoliitolla jo aiempaa kokemusta. Lokakuun vallankumouksen jälkeen Neuvostoliitto joutui ratkaisemaan kysymyksen, miten lopettaa sota.

Saksa liittolaisineen halusi jakaa maailman uudelleen. Tähän kaikki eivät uskoneet 1939. Saksa liittolaisineen aloitti sodan 22.6.1941. Tämä tuttu kartta on kuvattu Venäjän historiallisessa tykistömuseossa. Siellä näkyy suomalaistenkin hyökkäyskiila. Tehtiin Suur-Suomea. Oliko se maailman uudelleenjakoa?

Tästä riippui neuvostomaan tulevaisuus. Kuuluisassa 8.11.1917 annetussa dekreetissä rauhasta, neuvostohallitus vetosi sotiviin maihin sodan lopettamiseksi. Tähän vetoomukseen sotivat maat eivät vastanneet, vaan jatkoivat sotaa. Neuvostohallitus hylkäsi vasemmistokommunistien ”vallankumouksellisen sodan” tien, eikä hyväksynyt myöskään Trotskin ”ei sotaa eikä rauhaa”-tunnusta. Neuvostohallitus katsoi, että jos ei saada aikaan yleistä rauhaa, niin neuvostomaa on irrotettava pikaisesti sodasta solmimalla erillisrauha imperialistisen Saksan kanssa. Tässä Lenin otti ratkaisevan askeleen. Solmittiin hyvin raskas Brestin rauha, joka soi neuvostovallalle hengähdystauon.

Eristäytyminen olisi ollut suureksi vaaraksi

Nyt 22 vuotta myöhemmin 1939 Neuvostoliittoa uhkasi jälleen suuri vaara. Jos kolmen vallan neuvotteluja olisi jatkettu, niin sopimuksen syntyminen olisi ollut hyvin epätodennäköistä. Avoinna oli myös kysymys, noudattaisivatko Englanti ja Ranska tehtyä sopimusta. Muistissa olivat hyvin Itävaltaan, Tšekkoslovakiaan ja Espanjaan liittyvät kokemukset. Sodan syttymisen tiedettiin olevan vain päivien kysymys. Englannin ja Ranskan kanssa neuvotteluja oli lähes turha jatkaa, koska elokuussa 1939 siinä tilanteessa ei voitu enää saada aikaan tehokasta sopimusta. Samaan aikaan, kun Kaukoidässä Halhin-Gol-joella jo raivosivat taistelut Japania vastaan, myös eristäytyminen olisi ollut tuhon tie.

Ulospääsy oli olemassa

Sotaa edeltävän tilanteen kokemukset, Hasan-järven- ja Halhin-Gol-joen taistelut, sekä Itävallan, Tšekkoslovakian ja Espanjan tapahtumat vakuuttivat hitleriläiset siitä, että ainoa jota he siinä tilanteessa eivät halunneet taistelukentällä vastaansa, oli Neuvostoliitto. Hitleriläiset pelkäsivät mahdollista Neuvostoliiton, Ranskan ja Englannin sopimusta. Saksan yleisesikunnan päällikön Halderin mukaan keskustellessaan läheistensä kanssa Hitler totesi ”tien olevan auki niin pitkään, kun Englanti ei liittoudu Venäjän kanssa. Saksa aloitti tunnustelut Neuvostoliiton suuntaan 20.5.1939 ehdottaen talous- ja kauppaneuvottelujen jatkamista. Neuvostoliitto oli ensin pidättyväinen Saksan yhteydenottojen suhteen. Kun kuitenkin elokuun puolessa välissä 1939 kävi selväksi kolmen vallan neuvottelujen tuloksettomuus, Neuvostoliitto hyväksyi Saksan yhteydenottojen pohjalta aloittaa neuvottelut, jotka johtivat nopeasti Neuvostoliiton ja Saksan välisen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimi-

seen 23.8.1939. [Katso Kansan ääni 5/2018 sivu 13]

Englanti yrittää vielä uutta Müncheniä

Saksa oli jo päättänyt sodasta. Chamberlain lähetti Hitlerille 22.8.1939 sanoman, jossa mainitsi Englannin hallituksen olevan valmis neuvotteluihin Saksan ja Puolan välisten kiistakysymysten selvittämiseksi ja kansainvälisten suhteiden laajempien ongelmien käsittelemiseksi. Tähän sanomaan tutustuessaan Bullit totesi sen merkitsevän uuden Münchenin valmistelua nyt Puolan kustannuksella. Tämän Chamberlain myönsi seuraavana päivänä USA:n Lontoon lähettiläälle Kennedylle. Englannin hallitus alkoi painostaa Puolaa antautumaan Saksalle ilman sotaa. Saman kannan omaksui Kennedy sähkeessään USA:n hallitukselle. Hallituksensa istunnossa 26.8.1939 Chamberlain totesi: "Englanti jättää herra Hitlerin rauhaan omassa vaikutuspiirissä (Itä-Euroopassa), niin hänkin jättää meidät rauhaan." Englanti piti edelleen mahdollisena uusia lehmäkauppoja Hitlerin kanssa. Englannin hallitus allekirjoitti 25.8.1939 keskinäisen avunantosopimuksen Puolan kanssa tietäen, että tällä sopimuksella ei tulla auttamaan Puolaa.

Pelastiko Molotov-Ribbentrop-sopimus Euroopan Hitleriltä?

Neuvostoliitto ei kyennyt turvaamaan rauhaa Euroopassa, mutta solmimalla sopimuksen Saksan kanssa se kykeni, kuten Brestin sopimuksen yhteydessä, hankkimaan hyvin tarpeellisen hengähdystauon.

Sopimus turvasi Neuvostoliitolle vielä kaksi rauhan vuotta valmistautua paremmin tulevaan sotaan. Sopimus pelasti myös Länsi-Ukrainan ja läntisen Valko-Venäjän välittömältä Saksan hyökkäykseltä ja saatiin Saksan vakuutus siitä, että sotatoimia ei siirretä Baltian maihin. Sopimuksella ehkäistiin mahdollinen kapitalististen maiden Neuvostoliiton vastaisen yhteisrintaman muodostuminen. Lisäksi luotiin edellytykset myöhemmälle Hitlerin vastaiselle liittoumalle. Sopimus merkitsi Münchenin strategian lopullista hautaamista. Sen ansiosta poistettiin vaara Japanin hyökkäykseltä idästä käsin. Juuri Elokuun lopulla 1939 Halhin-Gol-joen taistelut olivat kuumimmillaan. Viikko Molotov-Ribbentrop- sopimuksen solmimisen jälkeen Japanin armeija kärsi tappion HalhinGolilla, Japanin hallitus kaatui ja uusi hallitus suostui maiden välisten suhteiden rauhanomaiseen selvittelyyn. Tämä kaikki helpotti Japanin vastaista sotaa Kiinassa. Kävi juuri toisin, kuin länsivallat olivat juonineet. Ne jotka virittivät Neuvostoliitolle ansaa, joutuivat itse Hitlerin ensimmäisen hyökkäyksen kohteeksi. On oikeutettua esittää väite, että Molotov-Ribbentrop-sopimus myös pelasti Euroopan Hitleriltä.

Sotahistoriassa jää monesti huomiotta se, että ennen Barbarosaa käytiin kolme taistelua, joilla varmistettiin liittoutuneiden voittoa toisessa maailmansodassa. Nämä taistelut olivat: Halhin-Golin taistelut, Suomen talvisota sekä liittoutuneiden operaatiot Exporter ja Countenance. Jälkimmäistä meillä tunnetaan hyvin huonosti. Sillä kuitenkin estettiin hit- leriläisten tunkeutuminen Lähi-idän kautta Bakun öljykentille, turvattiin reitti sotatarvikkeiden kuljetukselle Puna-armeijalle ja jaettiin Lähi-Idän valtiolliset kortit uudelleen. Neuvostoliiton Transkaukasian rintaman, Dimitri Kozlovin johtamat joukot tunkeutuivat elokuussa 1941 Iraniin pohjoisesta. Yhtymään kuului mm. 1000 T-26 panssaria. Kuvassa T-26 panssareita Kiinassa. Olisiko tämä operaatio onnistunut, jos Neuvostoliitolla ei olisi ollut Molotov-Ribbentrop-sopimuksen tuomaa kahden vuoden lisäaikaa varustautua yhteenottoon.

Münchenin sovittelijoiden vararikko ja raivo

Maailmansota alkoi Hitleriläisten hyökkäyksellä Puolaan 1.9.1939. Sitoumustensa perusteella Englannin ja Ranskan olisi tullut ryhtyä sotilaallisiin toimiin Puolan auttamiseksi. He olisivat voineet tässä tilanteessa auttaa Puolaa esimerkiksi pommittamalla Berliiniä. Kun ne eivät kyenneet taivuttamaan Hitleriä uuteen Müncheniin, tyytyivät he vain antamaan muodollisen sodanjulistuksen Saksalle.

Sodan sytytti Saksan, Italian ja Japanin imperialistinen liittouma, jolla oli puolellaan joitain fasismille myötämielisiä valtioita, jotka yhdessä halusivat maailman uudelleen jakoa. USA, Englanti ja Ranska olivat jakaneet ensimmäisen maailmansodan tuloksena etujensa mukaisesti maailman. Nämä molemmat imperialistiset ryhmittymät vihasivat eniten Neuvostoliittoa. USA:n, Englannin ja Ranskan liitto Neuvostoliiton kanssa olisi voinut ehkäistä sodan. Näiden maiden tavoite ja etu oli kuitenkin Japanin ja Saksan sota Neuvostoliittoa vastaan. Länsimaat pelasivat isoa uhkapeliä, joka päättyi todelliseen vararikkoon.

Münchenin sovittelijat eivät onnistuneet suuntaamaan Hitlerin sotaretkeä ensinnä itään, vaan hitleriläiset valitsivat uhrinsa sillä perusteella, jossa oli helpointa menestyä. Vasta sen jälkeen kun heillä oli koko kapitalistisen Euroopan voimavarat hallussaan, uskalsivat he lähteä sotaretkelle Neuvostoliittoa vastaan. Läntiset kapitalistipiirit olivat kehityksen kulusta raivoissaan. Tätä pettymystään ja raivoaan he ovat purkaneet tähän päivään saakka syyttämällä Neuvostoliittoa tapahtuneesta kehityksestä. Propagandassa Neuvostoliitto yritetään edelleenkin leimata sodan aloittajaksi. Hitler ja Neuvostoliitto yritetään leimata liittolaisiksi, jotka yhdessä aloittivat sodan. Kuitenkin kaikki mitä todellisuudessa tapahtui, jolla osoitetaan läntisten imperialististen liittoutumien osuus sodan sytyttämisessä, kyetään tänään asiakirjatodistein osoittamaan todeksi.

Toimitti:
Heikki Männikkö

Lähdekirjallisuus:

Marsalkka Žukovin muistelmat: WSOY, Porvoo 1970

Grigori Deborin: 30 vuotta suuresta voitosta, Edistys 1975

Ivan Maiski: Kuka auttoi Hitleriä, Edistys Moskova-Petroskoi

Vilnis Sipols, Mihail Harlamov: Toisen maailmansodan aattona, Novosti (APN) Moskova

Pekka Visuri: Saksan kenraali Suomen päämajassa, Docendo Oy 2017

A.J.P.Taylor: Toisen maailmansodan synty, Kirjayhtymä 1962